

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Заштита сведока у кривичном поступку

(мастер рад)

Ментор
Доцент др Иван Илић

Студент
Милица Тодоровић
Број индекса: М 041/19-о

Ниш, 2021.

САДРЖАЈ

УВОД.....	1
I ПОЈАМ СВЕДОКА И ИСКАЗ СВЕДОКА.....	1
1.1. Појам сведока.....	1
1.2. Исказ сведока.....	4
II МЕЂУНАРОДНИ СТАНДАРДИ.....	5
2.1. Уједињене нације.....	5
2.1.1. Декларација основних правних принципа за жртве кривичних дела и злоупотребе моћи.....	5
2.1.2. Конвенција Уједињених нација против транснационалног и организованог криминала.....	7
2.2. Европска унија.....	7
2.2.1. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода.....	7
2.2.2. Препорука Савета Европе R (2005) 9 о заштити сведока и сарадника правосуђа.....	8
2.2.3. Директива 2012/29 Европског парламента и Савета од 25. октобра, о успостављању минималних стандарда права, подршке и заштите жртава кривичних дела.....	9
III ЗАШТИТА СВЕДОКА У УПОРЕДНОМ ПРАВУ.....	10
3.1. Црна Гора.....	10
3.2. Хрватска.....	11
IV ПРАВА И ДУЖНОСТИ СВЕДОКА.....	13
4.1. Права сведока.....	13
4.2. Дужности сведока.....	15
V ПРОЦЕСНА ЗАШТИТА СВЕДОКА.....	17
5.1. Основна заштита сведока.....	18
5.2. Заштита посебно осетљивих сведока.....	19
5.2.1. Појам посебно осетљивог сведока у упоредном праву и у праву Републике Србије.....	19
5.2.2. Одређивање статуса посебно осетљивог сведока.....	22
5.2.3. Правила о испитивању посебно осетљивог сведока.....	23
5.2.3.1 Испитивање сведока коришћењем техничких средстава за пренос слике и звука.....	25

5.2.4. Помоћ и подршка посебно осетљивим сведоцима.....	26
5.3. Заштићени сведок.....	27
5.3.1. Мере заштите заштићеног сведока и правила приликом испитивања.....	28
VI ВАНПРОЦЕСНА ЗАШТИТА СВЕДОКА.....	30
6.1. Закон о програму заштите учесника у кривичном поступку.....	32
6.1.1. Укључење у Програм заштите.....	33
6.1.2. Мере заштите.....	34
6.1.3. Обуустава и престанак Програма заштите.....	37
6.2. Закон о полицији.....	37
VII ПОМОЋ И ПОДРШКА СВЕДОЦИМА.....	39
7.1. Институционални оквир пружања помоћи и подршке.....	39
7.2. Сарадња субјеката који учествују у заштити сведока.....	43
VIII ЗАКЉУЧАК	44
IX ПРИЛОГ	47
9.1. Образац за захтев за одређивање статуса заштићеног сведока.....	47
9.2. Пример Решења о одређивању статуса посебно осетљивог сведока.....	49
ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ.....	51
САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ.....	54
БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА.....	58

УВОД

Заштита сведока у кривичном поступку је од великог значаја за ефикасност кривичног поступка, због чега сва законодавства, све развијене земље, као и чланице ЕУ, уводе посебна правила којима се сведоци штите, како би кривичноправни систем једне државе успешно функционисао и како би искази сведока били што веродостојнији и кориснији.

Као незаменљивим чиниоцима доказивања релевантних чињеница значајних за кривични поступак, сведоцима се пружају бројне гаранције њихових права и штити се њихов психички и физички интегритет. Сведоцима, посебно осетљивим, потребна је гаранција да сведочењем неће себе, нити себи блиска лица, довести у неповољан положај. Право сведока на заштиту одраз је потребе заштите основних људских права. Сведоци имају право на живот, на безбедност, слободу, право на поштовање породичног и приватног живота, а сва ова права гарантована су највишим правним актом – Уставом, али и бројним међународним документима из области заштите људских права. Уколико сведоку ова права нису гарантована, обезбеђена и доступна у свом пуном обиму, сведок ће често одустати од сведочења и повући се. У кривичном поступку притисак на сведоке може бити велики, поготово када се поступак води за кривично дело за које је прописана казна затвора од десет, двадесет или више година, као и у случају када је сведок оштећени, односно жртва кривичног дела. Додатне nelaгодности могу бити изазване и секундарном виктимизацијом, са којом се сведок среће током кривичног поступка изазваном од стране судија, тужиоца, полицајаца и осталих учесника. У тим ситуацијама, постоји и оправдани страх за физички и психички интегритет сведока, због чега је потребно адекватно и благовремено отклонити све претње и околности које сведока стављају у неповољан положај. Управо ради остварења тог циља, закон прописује посебну заштиту за сведоке у кривичном поступку, са којом ћемо се кроз овај рад упознати.

І ПОЈАМ СВЕДОКА И ИСКАЗ СВЕДОКА

1.1. Појам сведока

Појам сведока је појам који се везује за најстарије периоде људске цивилизације и за сам настанак државе. Први пут помињан и коришћен, појам сведока везан је за робовласничке државе, у првом реду египатско царство (негде око 2500. год. п.н.е).

Карактеристично за акузаторски (оптужни) поступак који бива покренут од стране оштећеног, као доказно средство, између осталог коришћен је и сведок. Сведоци су своје исказе давали под заклетвом, у име Бога или Фараона. Била је праћена изјавом о казни која ће бити примењена у случају кривоклетства.¹

Појам сведока се различито дефинише, али се углавном описује као традиционални процесни субјект, јер се без њега тешко може замислити спровођење кривичног поступка. Најчешће доказно средство које се у доказном поступку користи управо је исказ сведока, који је од великог значаја. У прилог томе је и чињеница да се бројне одлуке доносе управо на темељу исказа сведока. С обзиром да је сведок „и данас најчешћи извор сазнања о кривичним делима у кривичном поступку, зато се каже да је и један од главних савезника правосуђа у борби против криминала.“²

С обзиром да сведоци имају веома битан правни положај у кривичном поступку, правна теорија се доста бавила појмом сведока, па отуда и различита теоријска одређена појма сведока. Као објашњење углавном се наводи да су сведоци особе које имају одређена сазнања о неким чињеницама које се у поступку испитују и чије се постојање утврђује, па је због тога битно да сведок изнесе своја сазнања, јер од тога зависи доказивање тих чињеница. Сазнања која сведок има односе се на чињенице везане за извршено кривично дело као и за учиниоца тог дела. Сва запажања су углавном чулна запажања одређених чињеница из прошлости.³ Значај сведока произилази и из незаменљиве улоге очевидаца кривичног догађаја који тек репродукцијом свог доживљаја и опажања у кривичном поступку добија својство сведока.⁴

Уколико постоји вероватноћа да ће одређено лице моћи да пружи податке битне за поступак, то лице ће се позвати у својству сведока. Постојање овакве вероватноће суд ће испитати слободном проценом у оквирима свих релевантних околности.

Иако је сведок један од најстаријих и најчешће коришћених извора сазнања битних чињеница, у теорији се напомиње и да је исказ сведока најнесигурније доказно средство. Наиме, психофизичке особине су различите од човека до човека и у садејству

---

¹М.Павловић, Правна историја света, Крагујевац, 2009., стр 22

²Т. Васиљевић и М. Грубач, Коментар Закона о кривичном поступку – дванаесто измењено и допуњено издање, Београд, 2011. Службени гласник, стр. 254.

³З. Лазаров, Заштита сведока у кривичном поступку – докторска дисертација, Београд, 2018, Правни факултет Универзитета у Београду, стр. 17.

⁴С. Кнежевић, Кривично процесно право: општи део, Ниш, 2015, Правни факултет, Центар за публикације, стр. 288.

са одређеним емотивним стањима и субјективним проценама, могу да доведу до погрешних закључака сведока, због чега се овом доказном средством приступа опрезно, критички и уз психолошко процењивање исказа сведока.⁵ Под притиском или осећањем несигурности, страха и стреса, сведок може изгубити свест о истини и правилном и потпуном расуђивању, а дешава се и да сведок свесно промени исказ.

Сведоци, као физичка лица, се суду морају одазвати уколико су позвани, а морају и да у свом исказу наведу све што им је познато о конкретним чињеницама које су им познате јер су их непосредно опазили или су о њима чули од неког другог лица. У сваком случају, сведок даје исказ репродукцијом својих сазнања, а овај начин изношења чињеница зависи од личних способности на страни појединца. У сваком случају, сведок није само прост извор података и информација. Често се дешава да су сведоци у кривичном поступку такође и оштећена лица, односно жртве кривичног дела, па их је због тога треба посебно посматрати и заштитити како би се остварила сва њихова права.

У позитивном кривичнопроцесном законодавству Републике Србије, садржана је посебна дефиниција појма сведока, па се према Законику о кривичном поступку сведоком има сматрати лице за које је вероватно да ће дати обавештења о кривичном делу, учиниоцу или другим чињеницама које се утврђују у поступку.⁶ Исказ сведок даје у кривичном поступку, јер једино такав исказ може да креира подлогу за одлучивање, јер само такав доказ има одговарајући кредибилитет. Исказ дат ван кривичног поступка, нема никакву вредност и значење приликом доказивања. Уколико постоји вероватноћа да више лица поседује сазнања о истим релевантним чињеницама, не мора да буде неопходно да се сва та лица позивају, већ ће често бити довољно позивање само оних лица која ће пружити потребна обавештења.

Иако Законик о кривичном поступку, као што смо видели, одређује појам сведока, у теорији постоји мишљење да је ово не само непотребно већ и погрешно јер, како се наводи, да би неко био сведок потребно је да га орган позове у својству сведока, а није довољно да је то само лице које има одређена сазнања о кривичном делу и учиниоцу.⁷ Дакле, за стицање својства сведока потребно је да је одређено лице неки релевантан

---

⁵Б. Петрић, Коментар Закона о кривичном поступку – друго измењено и допуњено издање I књига, Београд, 1986, Службенилист, стр. 443.

⁶Законик о кривичном поступку („Сл. Гласник РС“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019 и 27/2021 – одлука УС), чл. 91.

⁷З. Лазаров, *op. cit.*, стр. 30.

догађај непосредно опазило или да о том догађају поседује нека, макар и посредна сазнања, али све то неће бити довољно ако то лице не буде позвано да сведочи. Даље се наводи да је вероватно да ће дати обавештење, при чему се не види разлика између обавештења сведока и било код другог обавештења које може дати сваки грађанин или било који учесник у поступку. Не наводи се какво мора бити то обавештење, специфично својство тог обавештења, својство које га разликује од других обавештења. Овакву дефиницију сведока међутим не даје само наше законодавство, већ је на сличан начин појам сведока регулисан и у правима наших суседних држава нпр. у Босни и Херцеговини, Црној Гори, Македонији, Хрватској, што и није толико чудно, обзиром да смо некада сви били саставни део једне државе.

Сведок се у Великој Британији дефинише као особа другачија од оптуженог, која је позвана, или која је предложена да буде позвана, како би пружила доказе у кривичном поступку.⁸ Руски законодавац дефинише сведока као особу која може бити упозната са одређеним околностима које су важне за истрагу и разрешење кривичног случаја и која се позива на суд.⁹ Италијани под појмом сведока сматрају лице које се саслушава о чињеницама које чине предмет доказа,¹⁰ док француски законодавац сматра да се као сведок на суд позива било која особа чија би изјава била корисна за истрагу.¹¹

1.2.Исказ сведока

Исказ сведока представља изјаву лица о чињеницама важним за кривични поступак, а које је опазило својим чулима или евентуално, о њима посредно сазнало.¹² Значај исказа сведока у кривичном поступку је огроман и као такав, потребно је да буде потпун, правилан и истинит. Управо је и циљ кривичног поступка добијање исказа сведока, који ће у садејству са осталим доказима допринети утврђивању истине и доношењу судске одлуке. Међутим, исказ сведока се често не подударе са објективном стварношћу. Код сведока може доћи до свесне или несвесне грешке у расуђивању или интерпретацији, односно погрешном тумачењу чињеница, допуњавању празнина у

---

⁸ Criminal Justice Act 2003, чл.51. ст.1.

⁹ Criminal Procedure Code of the Russian Federation, на: <http://legislationline.org/download/action/download/id/1698/file/3a4a5e98a67c25d4fe5eb5170513.htm/preview>, датум приступа 20. 10. 2021, члан 56. ст. 1.

¹⁰ Законик о кривичном поступку Италије. У: Pavišić, B.; Insolera, G.; Giostra, G.: Talijanski kazneni postupak, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Biblioteka zavoda za kaznene znanosti Mošćenice, Rijeka, 2002, стр. 100, члан 194. ст. 1.

¹¹ Criminal Procedure Code of the French Republic, на: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>, датум приступа 20.10.2021. године, члан 101. ст. 1.

¹² С. Кнежевић.оp.cit., стр. 295

сећању измишљеним и фиктивним епизодама, што органима поступка ствара потешкоће у откривању истине и оцени исказа сведока. Стога суд сложеном процесном делатношћу прво мора утврдити веродостојност датог исказа, односно утврдити да ли је сведок способан да реално опази чињенице и објективно их пренесе органу поступка. Сведок некада намерно неће говорити истину, а некада то може бити и последица неких физичких и психичких проблема код сведока које му онемогућавају или бар отежавају и праве проблеме у памћењу, логичком размишљању, закључивању. Уколико дође до оваквих ситуација, суд може затражити помоћ стручних лица попут прихијатра, психолога и слично или пак може одредити суочење сведока, а све у циљу потпуне сигурности у исказ сведока. Након тога суд цени и вредност исказа сведока, његовим поређењем са објективном стварношћу и спорним одлучним чињеницама. Суд цени исказ сведока појединачно и по слободном судијском уверењу, а затим и у односу са другим доказима којима располаже, а шта је све дужан да детаљно и прецизно образложи у пресуди коју буде донео.

II МЕЂУНАРОДНИ СТАНДАРДИ

2.1. Уједињене нације

2.1.1. Декларација основних правних принципа за жртве кривичних дела и злоупотребе

Декларацију основних правних принципа за жртве кривичних дела и злоупотребе моћи усвојила је Генерална скупштина Уједињених нација одлуком 40/34, 29. новембра 1985. године. Декларација почива на ставовима и принципима да се према жртви мора поступати уз саосећање и уз поштовање њеног достојанства, да жртве морају бити обавештене о својим правима, да имају слободан приступ правосуђу и право на брзо одлучивање о њиховим захтевима, односно да постоји обавеза брзог поступања државних органа, да имају право на реституцију, надокнаду и све видове материјалне, финансијске, медицинске, психолошке и социјалне помоћи.

Декларацијом је жртва дефинисана као особа која је самостално или колективно, претрпела штету, укључујући физичке или менталне повреде, емоционалну патњу, економски губитак или значајно нарушавање својих основних права, услед чињења или нечињења које представља кршење неког од кривичних закона Земље чланице, укључујући и оне законе којима се злоупотреба моћи прописује као кривично дело. Предвиђено је још да се жртвом има сматрати и сваки човек без обзира на расу, пол, старосну доб, националност, политичку или другу опредељеност, па чак и без обзира на

то да ли је починилац кривичног дела идентификован, да ли му се суди или је већ осуђен. Жрвама се сматрају и ужа породица и лица зависна од непосредних жртва и лица која су претрпела штету приликом покушаја помоћи жртви. Из овакве дефиниције произилази да се Декларацијом мислило на заиста сваку могућу ситуацију до које се може доћи у пракси, па је једнака заштита предвиђена за сваку потенцијалну жртву.

При идентификацији жртве, она мора имати правилан и потпун третман од стране органа поступка, уз поштовање њеног достојанства и без виктимизације. Поступци морају бити брзи, правилни, потпуни и ефикасни, при чему ће се када год је то могуће, тежити решавању спора путем медијација, арбитража и других мирних механизма за разрешење спорова, а све у циљу помирења сукобљених страна. Жртва мора одмах бити упозната са свим својим правима, са концептом и трајањем судског поступка, са њеном улогом у њему, а гарантована јој је одговарајућа помоћ током читавог трајања судског поступка. Жртви мора бити омогућено да иснесе свој став, без страха од одмазде, од окривљеног или органа поступка, а непријатности по жртву морају бити сведене на најмању могућу меру.

Декларација основних правних принципа за жртве кривичних дела и злоупотребе моћи посебну пажњу посвећује надокнади штете жртви и фактички не оставља могућност да она изостане. Уколико жртва не буде обештећена правичном реституцијом од стране преступника било враћањем имовине жртви или надокнадом путем новца, декларација предвиђа и указује на потребу да држава кроз одређене механизме обезбеди ову накнаду. Указује на потребу формирања и подстицања фондова за надокнаду жртвама, која би у ситуацијама када се надокнада не може у потпуности обезбедити од преступника, то учинила држава кроз фонд. Поред материјалне надокнаде и помоћи, предвиђена је и помоћ у виду подршке и препознавања осетљивости жртве од стране полиције, правосуђа, здравства и осталих учесника у поступку.

Кроз последње чланове Декларација указује и на жртве које су претрпеле одређени вид штете, делима лица, која још увек нису законски регулисана као кривична дела и представљају злоупотребу моћи лица на високим положајима. Кроз овакву ситуацију указује се на потребу повременог ревидирања постојећих законских норми и доношења нових, које би пратиле промене стања у пракси и појаву нових, до тада недефинисаних ситуација.

2.1.2. Конвенција Уједињених нација против транснационалног и организованог криминала

22. јуна 2001. године од стране наше земље ратификована је Конвенција Уједињених нација против транснационалног и организованог криминала, која је усвојена у Палерму 2000. године. Део конвенције су и Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом и Протокол против кријумчарења миграната, копном, морем и ваздухом. Главни циљ конвенције је борба против организованог криминала на националном и наднационалном нивоу, подстицање сарадње међу државама потписницама и пружање заштите и подршке жртвама (где је акценат нарочито стављен на жене и децу). Конвенцијом је предвиђено да ће свака држава потписница предузети одговарајуће мере, у оквиру својих могућности, којима ће пружити делотворну заштиту од могуће одмазде или застрашивања сведока који сведоче у кривичним поступцима поводом кривичних дела обухваћених овом конвенцијом, а по потреби, њиховим рођацима и другим њима блиским лицима.¹³ У конвенцији се инсистира на пружању максималне заштите сведоцима, у складу са могућностима и законодавствима земаља чланица. Сведоци се могу штитити пресељењем или променом идентитета, уз максималну тајност свих података о њима, а предвиђено је и испитивање путем видео линка тј уз коришћење техничких средстава за пренос слике и звука. Захтева се од држава чланица да се сведоцима обезбеди и адекватна реституција или надокнада. За органе унутрашњих послова, предвиђене су мере и начини сарадње са другим земљама потписницама конвенције, све у циљу успешне борбе против организованог криминала. Конвенција представља правно обавезујући акт за потписнице исте.

2.2. ЕВРОПСКА УНИЈА

2.2.1. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода

Као најважнији међународноправни акт донет у оквирима Савета Европе, Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: Европска конвенција) представља прву правно обавезујућу међународну кодификацију о људским правима, а у њој, укључујући и 13 допуњујућих протокола, утврђене су важне и такође са кривичнопроцесног становишта, веома значајне гаранције, које су за Европу прописане као минимални кривичнопроцесни стандарди.¹⁴ Права садржана у Конвенцији

¹³ Закон о потврђивању конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и допунских протокола („Службени лист СРЈ“ Међународни уговори, бр. 6/2001), чл. 24

¹⁴ М.Шкулић и Т. Бугарски, Кривично процесно право, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2015, стр. 74.

гарантују се свим лицима, без обзира на њихово држављанство, односно националност, што је у време потписивања ове конвенције био потпуни новум у међународном праву.¹⁵ Норме конвенције имају дејство према свима и тичу се сваког човека и појединца. Њоме су први пут на свеобухватан начин одређена и дефинисана основна људска права, где су државе обавезне на поштовање истих. Поред поштовања тих права, уколико дође до њиховог кршења, систем заштите мора бити потпун, брз и адекватан. Заштита сведока, није предвиђена кроз самосталне одредбе и чланове, али се о њој може закључити кроз одредбе конвенције о заштити неких других генераних и општих права као нпр. право на живот (чл. 2 Конвенције), забрана мучења, нечовечног и понижавајућег поступања (чл. 3.), право на слободу и сигурност (чл. 5.), право на правично суђење – могућност искључења јавности са главне расправе због разлога који су нужни у демократском друштву ради интереса морала, јавног реда или националне безбедности, када то захтевају интереси малолетника или заштита приватног живота странака, или у мери која је, по мишљењу суда, нужно потребна у посебним околностима када би јавност могла да нашкоди интересима правде (чл. 6.), право на поштовање приватног и породичног живота (чл. 8.)¹⁶

2.2.2. Препорука Савета Европе R (2005) 9 о заштити сведока и сарадника правосуђа

Препоруком Савета Европе сведок је дефинисан као лице које поседује информације од значаја за кривични поступак о коме је спреман да сведочи (без обзира на његов статус и на директној или индиректној, писменој или усменој форми сведочења, у складу са националним законом), а који није обухваћен дефиницијом „сарадника правде“. ¹⁷ Појам сарадник правде се у Препоруци први пут помиње и представља институт сличан сведоку сараднику и представља лице које је спремно да сарађује са државним органима и да да потребне информације везане за кривично дело коме је присуствовао или био и сам учесник у истом, информације о организованом криминалу одређене криминалне групе и њеном функционисању. Дакле, појам сарадника правде се односи на осумњичену, оптужену и осуђену особу, која пристаје на сарадњу са органима

---

¹⁵А. Јакшић, Европска конвенција о људским правима – коментар, Центар за публикације Правног факултета у Београду, Београд, 2006, стр. 11.

¹⁶ Закон о ратификацији конвенције о заштити људских права и основних слобода, измењене у складу са протоколом број 11 („Сл.лист СЦГ – Међународни уговори“, бр. 9/2003, 5/2005 и 7/2005 – испр. И „Сл. гласник РС Међународни уговори“, бр. 12/2010 и 10/2015)

¹⁷ Recommendation Rec. (2005)9 of the Committee of Ministers to member states on the protection of witnesses and collaborators of justice (Adopted by the Committee of Ministers on 20 April 2005 at the 924th meeting of the Ministers' Deputies)-глава 1

гоњења и то само у вези са организованим криминалом и другим тешким кривичним делима.¹⁸

Одредбе Препоруке немају обавезујући карактер, али служе као смернице побољшању заштите сведока, за државе потписнице. Указује на потребу пружања максималне заштите сведоцима и сведоцима правде, како сведочењем не би били угрожени, уплашени и виктимизирани. Уколико и дође до било каквих штетних последица по сведоке, указује на потребу за пружањем свих видова заштите – психолошке, социјалне, здравствене, материјалне. Мере заштите се пажљиво бирају и у складу са специфичним карактеристикама сваког лица или критичног догађаја, а када се блажим мерама не може постићи сврха заштите може доћи и до промене идентитета или пресељења сведока. Процесна правила у циљу заштите сведока и сарадника правосуђа треба да осигурају да се баланс, који је неопходан у демократском друштву, одржава између спречавања криминала, потребе жртве и сведока и очувања права на правично суђење.¹⁹ На крају, Препорука предлаже бољу сарадњу међу државама, бољу комуникацију и благовремено и потпуно пружање информација, којом би биле створене обавезе заштите сведока прилагодиве сваком правном систему.

2.2.3. Директива 2012/29 Европског парламента и Савета од 25. октобра, о успостављању минималних стандарда права, подршке и заштите жртава кривичних дела

Потреба да се право ЕУ усмери на жртве кривичних дела, развила се изворно из настојања да се уреде одговарајуће ситуације прекограничне виктимизације, односно ситуације у којима држављанин једне државе чланице ЕУ, постане жртва кривичног дела у другој држави чланици.²⁰ Директивом су предвиђена права која се имају поштовати на целој територији ЕУ, у било којој држави чланици. Посвећена је указивању на потребу ојачања положаја сведока и жртве, на потребу поштовања пуног обиму права сведока-жртве и инсистирању на константном пружању жртви информација о кривичном поступку и њеним правима. Нужност пружања информација, постоји током целог поступка, а органи поступка поред упознавања жртве са потребним информацијама,

---

¹⁸ Д. Приморац и С.Шарић, Свједок под имунитетом (Свједок покајник) у кривичном законодавству Босне и Херцеговине, Зборник радова Правног факултета у Сплиту, год. 50, 3/2013, стр. 595.

¹⁹ Recommendation Rec. (2005) 9 of the Committee of Ministers to member states on the protection of witnesses and collaborators of justice (Adopted by the Committee of Ministers on 20 April 2005 at the 924th meeting of the Ministers' Deputies), члан 16

²⁰ З.Бурић, Нови положај жртве у казненем поступку – у поводу обавезе транспонирања одредаба Директиве 2012/29 ЕУ у хрватски казненоправни систем, Хрватски љетопис за казнено право и праксу, вол. 22, број 2/2015, Загреб, 2015, стр.288-389.

имају обавезу да са жртвом поступају пажљиво и са показивањем емпатије и саосећања према њој, а све у зависности од личности жртве и њених специфичних одлика попут пола, броја година, неке нарочите осетљивости, од тежине кривичног дела и последица. Жртва мора знати да је сваки вид подршке, помоћи и информација бесплатан, а у случају да не говори језик државе, биће јој обезбеђен преводилац или тумач. Према Директиви, жртвом (секундарном жртвом) се има сматрати и породица жртве која је преминула, на начин који је блиско повезан са кривичним делом. За потребе Директиве „жртва“ представља физичку особу која је претрпела штету, укључујући физичку, психолошку или емоционалну штету или економски губитак који је директно узрокован кривичним делом, што је сврстава у категорију примарне жртве.²¹

III ЗАШТИТА СВЕДОКА У УПОРЕДНОМ ПРАВУ

3.1. Црна Гора

Процесне мере заштите сведока у праву Црне Горе регулисане су Кривичним закоником Црне Горе члановима од 120 до 132. Па је тако предвиђено да док се не обезбеди адекватна заштита за сведока, сведок може ускратити изношење личних података о себи, давање одговора на поједина питања или давање исказа у целини, а ако постоји основана бојазан да би сведок давањем исказа или одговором на поједина питања себе, свог брачног друга, блиског сродника или њему блиско лице изложио озбиљној опасности по живот, здравље, физички интегритет, слободу или имовину већег обима. Ако се ускраћивање исказа сматра очигледно неоснованим, орган који води поступак ће упозорити сведока на могућност изрицања казни предвиђеним чланом 119 ЗКП-а.²²

Како би сведок сведочио, а уједно и уживао одређени степен заштите, законодавац је предвидео његово саслушање под псеудонимом или уз помоћ техничких уређаја (попут заштитног зида, уређаја за промену гласа, уређаја за пренос слике и звука). Образложени предлог о својој заштити може поднети сам сведок или окривљени, бранилац или државни тужилац. Како би утврдили оправданост овог института, судија за истрагу или јавни тужилац (у зависности у којој је фази поступак), могу заказати рочиште на коме ће испитати државног тужиоца и сведока и одлуку донети у форми решења.

---

²¹ З. Лазаров, Заштита сведока у кривичном поступку – докторска дисертација, Београд, 2018, Правни факултет Универзитета у Београду, стр. 51.

²² Законик о кривичном поступку Републике Црне Горе („Сл. лист ЦГ“, бр. 57/2009, 49/2010, 47/2014 – одлука УС, 2/2015 – одлука УС, 35/2015, 58/2015 – др. Закон, 28/2018 – одлука УС и 116/2020 – одлука УС), чл. 120, став 1

Као сведок може бити саслушан и „сведок сарадник“, односно члан криминалне банде против кога је поднета кривична пријава или се води кривични поступак за организовани криминал. Статус сведока сарадника, сведок ће стећи на образложени предлог државног тужиоца, поткрепљен разлозима за стицање тог статуса, као што су на пример анонимна, претећа писма или телефонски позиви које је сведок примао. Предлог се подноси само уз добровољни пристанак сведока. Након одлуке суда о потврди овог статуса и након саслушања сведока, са кога је јавност углавном искључена, као вид компромиса за изузетно важно и ризично сведочење, законодавац је предвидео, да ће државни тужилац одустати од кривичног гоњења против сведока, а суд донети пресуду којом се оптужба против сведока сарадника одбија. Поред наведеног, сведоком сарадником се има сматрати лице за које је извесно:

- да ће његов исказ и докази које пружи суду, знатно допринети доказивању тог кривичног дела и кривице учинилаца или помоћи откривању, доказивању и спречавању других кривичних дела криминалне организације, односно криминалне групе

- да је значај његовог исказа за доказивање тих кривичних дела и кривице осталих учинилаца претежнији од штетних последица кривичног дела које му се ставља на терет.²³

3.2.Хрватска

Закон о казненем поступку Републике Хрватске је поред забране употребе силе, претње или других сличних средстава, којима би се утицало на вољу приликом давање изјаве окривљеног или сведока, забранио још и примену медицинске интервенције или давања средстава којима би се утицало на њихову вољу.²⁴ Исказ привављен на овакав начин, не може се користити као доказ у поступку.²⁵

Од обавезе сведочења, као интересантно се може навести то да је хрватски законодавац ослободио новинаре и уреднике у средствима јавног информисања, о изворима информација и података које су сазнали и употребили приликом обављања свог занимања, осим уколико се ради о кривичним делима против части и угледа извршених путем средстава јавног информисања и у случају прописаном посебним законом.²⁶

²³ Законик о кривичном поступку Републике Црне Горе, *op.cit.*, чл. 125, став 1

²⁴ Закон о казненем поступку Републике Хрватске, „Народне новине“ бр. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 145/12, 56/13, 145/13, 153/14 и 70/17, чл. 6, став 2

²⁵ Закон о казненем поступку Републике Хрватске, *op.cit.*, чл. 6, став 3

²⁶ Закон о казненем поступку Републике Хрватске, *op.cit.*, чл.285, став 1, тачка 6

Чланом 292. Законика детаљно је регулисана заштита за децу и за лица која се због старости, болести, инвалидности не могу одазвати позиву. Испитивање детета које није навршило четрнаест година могуће је без присуства судије и странака, а уз присуство стручног лица (психолога, социјалног радника) и у просторији у којој се дете налази. Овакво испитивање, биће праћено путем аудио- видео надзора, где ће странке и судија моћи да прате ток испитивања и да поставе питања, уколико их има. Дете које је навршило 14, али не и 18 година, биће испитано на начин којим се неће утицати на његово психичко стање, а уколико заштита детета захтева, или нарочите околности дела којим је дете оштећено, може се саслушати и на начин који је предвиђен за децу испод 14 година. На сличан начин, регулисано је и испитивање сведока који се не могу одазвати позиву суда, а услед старости, инвалидитета или здравственог стања у којем се налазе. Оваква лица могу се саслушати у свом стану или у просторији којој бораве, уколико је то потребно и без странака и суда, преко стручног лица и уз аудио- видео снимање испитивања. Заштита и испитивање овим путем, предвиђено је и за лица која су сведоци-жртве кривичног дела против полне слободе, трговине људима или уколико се ради о кривичном делу које је почњено у његовој породици.

Термин угроженог сведока, дефинисан је чланом 294. ставом 1. Закона о казненем поступку Републике Хрватске, као лице које може ускратити давање информација, одговора на питања или целог исказа суду, уколико постоји вероватноћа да би тиме себе или себи блиско лице изложио озбиљној опасности по живот, здравље, слободу или имовину већег обима, а за време док му се не обезбеди и гарантује адекватна судска заштита у поступку као нпр. посебан начин испитивања и учествовања у поступку.

Надаље, доношењем Закона о заштити сведока Република Хрватска²⁷ је, слично законодавству Републике Србије, предвидела спровођење Програма заштите сведока и њима блиским особама. Одредбама Закона о заштити сведока предвиђени су услови и поступци за пружање заштите и помоћи угроженим и њеним блиским особама, које су изложене озбиљнијој опасности по живот, здравље, телесну неповредивост, слободу или имовину већег обима због изјава датих у кривичним поступцима за кривична дела предвиђена одредбама овог Закона.²⁸

---

²⁷ Закон о заштити сведока Републике Хрватске („Народне новине“, бр. 163/03, 18/11, 73/17).

²⁸ З. Лазаров, Заштита сведока у кривичном поступку, *op.cit.*, стр. 188

IV ПРАВА И ДУЖНОСТИ СВЕДОКА

Процесни положај сведока у кривичном поступку, огледа се кроз скуп његових права и дужности које има приликом сведочења. Права сведока углавном произилазе из општих права која су прописана и предвиђена и за остале процесне субјекте, па се примењују и на сведоке. Ради се о општим правним начелима, стандардима и правима која предвиђа Устав Републике Србије и разни међународни закони о заштити људских права, па се тако у кривичном поступку морају поштовати основна права и слободе сведока, његово достојанство, право на живот, право на слободу и безбедност, право на правну заштиту и друга права. Евентуално нечовечно и понижавајуће понашање према сведоку санкционисано је немогућношћу заснивања пресуде на тако добијеном исказу.²⁹ Такав исказ би се сматрао изнуђеним и датим мимо истине и стварне воље сведока.

4.1. Права сведока

Сведок има **право на надокнаду трошкова** који су настали због његове обавезе сведочења. Право на надокнаду трошкова сведока прописано је како Закоником о кривичном поступку, тако и Правилником о надокнади трошкова у судским поступцима, који у трошкове учесника у поступку, између осталог и сведока, предвиђа путне трошкове, трошкове за исхрану, преноћиште и изгубљену зараду.³⁰ Суд о трошковима сведока одлучује на основу његовог захтева, који може бити дат на записник, одмах након извршене радње сведочења, или поднет писменим путем. Да би имао право на надокнаду трошкова, сведок мора оправдати настале трошкове, у виду достављања нпр. аутобуске карте коју је платио зарад доласка пред суд и сведочења. Суд о захтеву одлучује у форми решења или пресуде, а што је детаљније регулисано ЗКП-ом чланом 262.

Као вид права сведока, предвиђено је и **искључење и ослобођење од дужности сведочења** у појединим ситуацијама. И једно и друго право везано је за неки специфичан однос сведока и неког другог лица или специфичне улоге сведока у поступку. Па су тако **од дужности сведочења искључена:**

- лица која би својим исказом повредила дужност чувања тајног податка, док надлежни орган не опозове тајност податка или их ослободи те дужности

²⁹Законик о кривичном поступку, *op.cit.*, чл. 95. у вези са чл.9

³⁰Правилник о накнади трошкова у судским поступцима („Сл. гласник РС“, бр. 9/2016, 62/2016 и 13/2020), чл.5., став 1.

- лица која би својим исказом повредила дужност чувања професионалне тајне (верски исповедник, адвокат, лекар, бабица и др.), осим уколико су ослобођена те дужности посебним пропиом или изјавом лица у чију је корист установљено чување тајне

- бранилац окривљеног о ономе што му је окривљени као свом браниоцу поверио.³¹

Суд ова лица не сме испитивати као сведоке, па чак и уз њихов евентуални пристанак.

Што се тиче **ослобођења од дужности сведочења**, ради се о посебној могућности сведока, о праву о коме сам може да одлучи, а тиче се његовог посебног односа са окривљеним. То произилази из основне човекове емпатије према свом блиском лицу, партнеру и првенствено почива на неким људским принципима, да уколико сведок то лице не може да заштити, да макар у кривичном поступку не мора да износи све оно што му је познато и тиме отежа положај окривљеног-свог партнера или сродника. Чим сазна за постојање блиског односа сведока и окривљеног, суд је дужан да упозна сведока са његовим правом на ослобођење од дужности сведочења, а његову одлуку о томе поштује и записнички констатује.

Лица ослобођена од дужности сведочења су:

- лице са којим окривљени живи у браку, у ванбрачној или каквој другој трајној заједници живота
- сродници окривљеног по крви у правој линији, сродници у побочној линији, до трећег степена закључно, као и сродници по тазбини, до другог степена закључно
- усвојеник и усвојитељ окривљеног³²

Наиме, у случају испуњења одређених процесних услова, сведок ће бити **ослобођен дужности одговарања на поједина питања**, дакле, стиче тзв. делимични имунитет.³³ Тако сведок може да ускрати одговор на одређено питање ако је вероватно да би тиме изложио себе или лице из члана 94. став 1. ЗКП-а (дакле лица у погледу којих је сведок ослобођен дужности сведочења) тешкој срамоти, знатној

---

³¹Законик о кривичном поступку, *op.cit.*, чл. 93

³²*Ibid.*, чл. 94

³³В.Љубановић,Т.Краљ и С.Глушчић, Доказне радње: Новине при утврђивању чињеница у претходном поступку, Хрватски летопис за казнено право и праксу, вол. 15, бр. 2, Загреб, 2008, стр. 864.

материјалној штети или кривичном гоњењу.³⁴ То је сведоково, право, не и обавеза, па је на њему самом могућност одлучивања да ли одговорити на постављено питање или не. Међутим, овакво овлашћење сведока не повлачи аутоматски са собом обавезу суда да не поставља оваква питања, већ напротив.

4.2 . Дужности сведока

Дужности сведока су функционално усмерене на стварање свих неопходних фактичких и процесних услова за добијање исказа сведока, који ће поседовати неопходан степен доказног кредибилитета.³⁵ Дужности су, долази се до закључка, у многоне усмерене, да олакшају посао органима поступка и да отворе пут ка тачном и истинитом сведочењу и правилно и потпуно утврђеном чињеничном стању. Стиче се и утисак да им се много више пажње посвећује и потенцира на њиховој важности и обавезности поштовања, уз стална упозорења и подсећања од стране суда. Како сведочење представља изузетно важно доказно средство, на дужностима сведока у кривичном поступку, стављен је велики акценат, а самим тим и велики притисак и одговорност сведока, а како под притиском сведочења сведок не би дао неодговарајућ исказ, мора бити свестан својих дужности, њихове важности, али и последица уколико их не поштује.

Прва и основна дужност сведока је одазивање на позив суда. Сведок се мора појавити у оно време и на оно место које је одредио суд, без обзира на његово својство, његов евентуални исказ или евентуалне приватне обавезе, па чак и ако претпоставља да ће имати право на искључење или ослобођење од дужности сведочења. Како би се о свему томе одлучило, најпре је неопходно лично присуство сведока. Како је одазивање на позив суда основна дужност сведока, њено непоштовање повлачи са собом одређене санкције, па тако сведок који је уредно позван, не дође, а изостанак не оправда или се без одобрења удаљи са места где треба да буде испитан, орган поступка може наредити да сведок буде принудно доведен, а суд га може и казнити новчаном казном од 100.000 динара.³⁶

Након доласка пред суд, сведок се сусреће са **полагањем заклетве**. Заклетва представља изјаву коју сведок даје пред судом којом се заклиње да ће говорити само

---

³⁴ Законик о кривичном поступку, ор.цит., чл. 95. став 2.

³⁵ Шкулић М., Кривично процесно право – општи део, стр. 239

³⁶ Законик о кривичном поступку, ор.цит., чл. 101. став 1.

истину и да ништа од онога што му је познато неће прећутати. Текст заклетве дефинисан је и ЗКП-ом чланом 96. став 3. Заклетва се полаже усмено, пред судом, читањем текста заклетве или тако што је орган поступка изговара и упознаје сведока са заклетвом и његовим правима и дужностима, а сведок понавља исто и потврђује. Заклетвом се обавезује да говори истину, односно оно што он сматра истинитим, оно у шта он верује, оно што је својим чулима опазио и шта му је познато. Како истина за свакога може бити другачија и представљати нешто друго, услед поседовања мање или више информација, потпунијих или не, тако је сведок дужан да је представи на начин како је он схвата и резонује, да представи све оно што је њему познато и што сматра истином. Чак и у случају да је такав исказ неистинит, сведок који је услед погрешног тумачења неког догађаја или погрешног повезивања чињеница одлучних за ток поступка, заиста веровао у такву истину и у своје сведочење засновано на таквој истини, неће сносити никакве последице органа поступка. Сведок који је у заблуди и погрешно верује у битне чињенице, за то не може бити кажњен. Међутим, уколико је давање лажног исказа последица намерног поступања сведока, последица намере обмањивања органа поступка, искоришћавања и злоупотребе сведочења у циљу намерног сакривања истине, такав исказ ће се сматрати лажним и за давање таквог исказа сведок ће сносити последице. Па се тако давање лажног исказа, сматра кривичним делом и кажњава се законом од три месеца до пет године, а уколико су услед давања лажног исказа наступиле нарочито тешке последице за окривљеног, учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година.³⁷ Колико је важан исказ сведока, потпун и истинит исказ сведока, казује и чињеница да законодавац за лажно сведочење предвиђа искључиво казну затворе, као најстрожу казну.

По полагању заклетве, **сведок је дужан да на питање суда, обавести исти о својим личним подацима**, као што су име и презиме, датум и место рођења, бој личне карте, адреса пребивалишта или боравишта, име родитеља, занимање, брачни статус и све остале генералије које суд од њега тражи. Сведок ће свој идентитет најчешће доказати личном картом или неким другим личним документом. Поред тога, суд ће обавестити сведока да је потребно да га обавештава о свакој промени адресе на којој станује. Ово из разлога јер се врло често дешава да је потребно да се сведочење понови,

---

³⁷Кривични законик („Сл. гласник РС“, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019) чл. 335., став 3 и 4

настави или да се једноставно разјасне поједина питања која су остала нејасна суду или странкама у поступку. Како је сведочење само по себи стрес за сведока, испитивање врло често разлог нелагодности, непријатности и узнемирености, дешава се да сведоци мењају адресу становања, како суд не би могао да их пронађе и поново позове да сведоче. Из таквих и сличних разлога, законодавац је предвидео овакву обавезу сведока.

Поред уобичајеног начина позивања сведока путем позива, законодавац предвиђа и **позивање јавним огласом**. Како се позивом тачно наглашава име и презиме сведока који је потребно да сведочи, позив му се доставља лично на адреси становања, позивањем јавним огласом не назначаваче се поименце сведок који је потребно да дође. Суду је потребно што више информација и сазнања о извршеном кривичном делу и починиоцу, а располаже основима сумње о извршеном кривичном делу, а како би створио комплетну слику о истом и правилно донео одлуку, суд ће путем јавног огласа објављеног у средствима јавног информисања, позвати сва она лица која имају било какво сазнање о учиниоцу и околностима догађаја да се јаве.³⁸

V ПРОЦЕСНА ЗАШТИТА СВЕДОКА

Да би заштита сведока као таква била могућа, потребно је да она буде законски обезбеђена и гарантована. Процесне мере заштите сведока су мере које су прописане Закоником о кривичном поступку и које предвиђају посебан начин испитивања и заштите за сведоке у кривичном поступку. То су процесна правила која се примењују током кривичног поступка, која спроводи суд и која се односе на сведоке у општем смислу, али и на посебне категорије сведока као нпр. на осетљиве сведоке и заштићене сведоке, о којима ће се касније бити речи. Ове мере се тичу заштите сведока пре, за време, али и након завршетка сведочења, могу се тичати заштите идентитета сведока, заштите његових података и др. Како су сведоци често и непосредни очевици, жртве, који не ретко вуку трауме и страхове због онога што су видели, често су ти страхови већи од било чега, па је управо због оваквих ситуација потребно да законодавац предвиди посебне мере заштите таквих сведока, којима ће им бити дата гаранција о њиховој безбедности и биће им дата подшка. У доктрини се истиче да је жртва особа која је претрпела смрт, повреду, психолошку штету или економски губитак из кривичног дела другог.³⁹ Закони

---

³⁸Кривични законик, оп.цит., чл. 194

³⁹ Purpura P. P., Criminal justice: an introduction, Butterworth-Heinemann, Newtown, 1997, стр. 12.

обично немају ограничења врсте кривичних дела за која могу бити дозвољене мере заштите сведока. У складу са тим, мере заштите сведока се могу применити у било ком кривичном поступку, уколико је то потребно и неопходно.⁴⁰

5.1.Основна заштита сведока

Основна заштита сведока представља заштиту сведока од било какве нелагодности, напада вербалног или физичког, претње или увреде, упућене сведоку од било ког другог учесника у поступку. Овај вид заштите сведоку је дужан да обезбеди суд или јавни тужилац, а имајући у виду о којој фази поступка је реч. Под увредом сведока или оштећеног треба подразумевати упућивање увредљивих изјава оштећеном или сведоку, у погледу чега треба користити већ постојећу судску праксу у односу на кривично дело увреде.⁴¹ То је било која непримерена, ружна реч, упућена сведоку, а која има за циљ намерно вређање и омаловажавање сведока, деградацију његове личности и евентуалну секундарну виктимизацију. Сви ови напади на сведока представљају напад и непоштовање личности сведока, а и непоштовање његових основних људских права и имају за циљ да уплаше сведока и пољујају његову свест о важности сведочења и одврате га од давања тачног и потпуног исказа. Како не би дошло до оваквих ситуација, орган поступка је дужан да реагује. Кроз овакво понашање, ремети се и мир у судници и уједно исказује и непоштовање према суду. Законодавац је предвидео да ће јавни тужилац или суд најпре изрећи опомену учеснику у поступку или другом лицу које пред органом поступка вређа оштећеног или сведока, прети му или угрожава његову безбедност, па затим новчану казну, или их одмах новчано казнити.⁴² Предвиђена је и обавеза јавног тужиоца, да уколико сам има сазнања или добије информације од суда или полиције, да сведок трпи претње или било какво насиље, да предузме кривично гоњење. Сведок и сам може поднети кривичну пријаву уколико је у наведеној ситуацији и предузети мере ради сопствене заштите.

Као вид опште заштите сведока предвиђено је да и да се оптужени привремено удаљи из суднице, уколико сведок одбија да да исказ у његовом присуству или уколико околности указују да у његовом присуству неће говорити истину.⁴³ Након давања исказа,

---

⁴⁰Смјернице о мерама заштите сведока у међународном праву и праву Републике Србије, StivenBurnsajd (ekspert WINPRO III), Октобар 2018, стр. 12

⁴¹Шкулић М.,Коментар Законика о кривичном поступку, стр. 432-433.

⁴²З. Лазаров, op.cit., стр. 204

⁴³С. Бркић, Заштита сведока у законодавству Србије и перспективе развоја, Нови Сад, 2014, У Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, XXXIX, 1/205 . стр. 160

оптужени ће бити поново позван у судницу, прочитаће му се записнички констатовано сведочење сведока и биће му дата могућност да постави питање сведоку, као и да да свој коментар о прочитаном саслушању сведока. Под вид опште заштите, може се подвести и мера којом суд обавештава сведока о пуштању окривљеног, који је био у притвору, на слободу, уз образлагања такве своје одлуке и обавештења о блажим мерама које ће се применити. Суд може окривљеном и забранити састајање и комуникацију са сведоком или са другим лицем, ако је то потребно, па и на тај начин заштитити сведока, а окривљеног држати под контролом док је на слободи. Осим заштите од окривљеног и учесника поступка, сведоку мора бити гарантована заштита и од насиља органа поступка, од нечовечног понашања и понашања на начин да се не поштује достојанство и личност сведока, од изнуђивања исказа и других метода којима се утиче на слободу воље.

Јавност судског поступка представља право свих пунолетних грађана да присуствују главном претресу. На тај начин се утиче на рад судова, на њихову непристрасност и на једнак третман свих учесника у поступку. На један општи начин, предвиђено је и искључење јавности приликом сведочења одређених сведока, што се може сматрати још једним видом заштите његових права и безбедности. Предвиђено је и обухваћено фразом заштите приватности учесника у поступку. ЗКП у члану 363. предвиђа да од отварања заседања, па до завршетка главног претреса, веће може, по службеној дужности или на предлог странке или браниоца, али увек након њиховог изјашњења, искључити јавност за цео главни претрес или за један његов део, ако је то потребно ради заштите:

- интереса националне безбедности
- јавног реда и морала
- интереса малолетника
- приватности учесника у поступку

5.2. Заштита посебно осетљивих сведока

5.2.1. Појам посебно осетљивог сведока у упоредном праву и праву Републике Србије

Појам посебно осетљивих сведока се различито дефинише у упоредном праву. Нека права их дефинишу као сведоке који су на неки начин повређени услед одређених

околности извршеног кривичног дела, али то могу бити и лица која имају одређене душевне поремећаја или су посебно осетљиви због свог узраста. Ту спада и право Републике Српске које Законом о заштити сведока у кривичном поступку усваја термин угроженог сведока и дефинише га као сведока који је озбиљно физички или психички трауматизован околностима под којима је извршено кривично дело или који пати од озбиљних психичких поремећаја који га чине изузетно осетљивим, као и дете и малолетник.⁴⁴ Сведоци могу бити посебно осетљиви услед одређених својстава као што је старост, здравствено стање или околност да треба да сведоче против члана породице или против неког лица којима су подређени. Органи поступка свакако би требало да воде рачуна о битним својствима учесника у поступку, посебно када је реч о малолетним лицима, старијим особама, особама са неким видом инвалидитета или лицима која су жртве неког вида насиља. Када се говори о узрасту као околности због које је сведок посебно осетљив, углавном се мисли на децу и малолетна лица, међутим и стара лица могу да добију својство посебно осетљивог сведока, али не само због навршених година живота, већ и због других околности које се односе на њихово животно искуство, пол, здравствено стање и слично. Они могу бити посебно осетљиви и због природе кривичног дела, начина на који је кривично дело извршено, као и због последице конкретног кривичног дела, али и због неких других околности које могу бити од утицаја (на пример блиски односи између сведока и окривљеног).⁴⁵ У сваком случају, дефинисању појма посебно осетљивог сведока можемо да приступимо узимајући у обзир околности које могу бити субјективне и објективне, али се најчешће прибегава комбинацији свих околности.

Као што смо навели, посебна осетљивост је често узрокована субјективних околностима као што су пол, здравствено стање, старост, односно узраст поготово када је реч о деци и малолетним лицима. Наведена лична својства могу утицати тако да се поједини сведоци сматрају посебно осетљивијим у односу на друге сведоке. Посебна осетљивост појединих сведока може да буде проузрокована и околностима под којима је кривично дело учињено. Овде пре свега мислимо на природу, начин извршења, али и последице кривичног дела.⁴⁶ Ово се посебно односи на жртве неког облика насиља или

---

⁴⁴ Закон о заштити свједока у кривичном поступку Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, број 48, од 24.јуна 2003.године), чл. 3., став 3.

⁴⁵С. Атанасов, Б. Оташевић, Сведочење старих лица у поступку доказивања кривичних дела, Ниш, 2020, У Зборник радова Правног факултета у Нишу бр. 87, година LIX, 2020, стр. 183.

⁴⁶С. Бркић, Посебно осетљиви сведоци, Нови Сад, 2014, У Зборник радова Правног факултета, вол. 48, бр. 2. стр. 212.

трговине људима, јер је реч о лицима која су услед извршења кривичног дела претрпела трауме те им је потребна посебна заштита. Сведок може бити посебно осетљив и због тога што се са учиниоцем кривичног дела налази у одређеном односу или му је учинилац подређено/надређено лице.

У складу са наведеним, можемо рећи да разликујемо следеће категорије посебно осетљивих сведока:⁴⁷

1. „особе које су осетљиве због узраста, односно деца;
2. особе које су осетљиве због стресног доживљаја који је проузроковало кривично дело;
3. особе које су осетљиве услед одређених потешкоћа, оштећења или болести и
4. особе са интелектуалним тешкоћама и/или значајним тешкоћама социјалног функционисања, као и особе које имају неки вид душевне болести.“

Законик о кривичном поступку, на првом месту даје дефиницију посебно осетљивог сведока тако што каже да је реч о *„сведоку који је с обзиром на узраст, животну искуство, начи живота, пол, здравствено стање, природу, начин или последице извршеног кривичног дела, односно друге околности случаја посебно осетљив...“*⁴⁸.

Дакле, видимо да Законик узима у обзир бројне субјективне и објективне околности које захтевају посебну заштиту сведока на чијој страни ове околности постоје. Наиме, на првом месту закон говори о узрасту, при чему се најпре мисли на децу и малолетне особе, а даље наводи животну искуство, начин живота, пол, здравствено стање што су све тзв. субјективне околности које се тичу искључиво самог сведока, његових личних особина и начина живота. Законик подједнако узима у обзир и околности везане за извршено кривично дело, односно природу, начин и последице кривичног дела. Наведене околности не исцрпљују све услове заштите, већ то могу да буду и друге околности случаја због којих је сведок посебно осетљив, а постојање ових околности ће суд ценити у сваком конкретном случају.

---

⁴⁷С. Глушчић и др., Процесне мере заштите сведока - Приручник за припаднике полиције и правосуђа, Београд, 2007, стр. 216.

⁴⁸Законик о кривичном поступку, *op.cit.*,чл. 103, ст.1.

Као што видимо, Законик није таксативно одредио сва лица која би се могла да добију својство посебно осетљивог сведока. Међутим, с обзиром на цитирани члан, можемо да закључимо да се ради о деци, малолетним лицима, старијим лицима, о женама, као и лицима која имају посебна својства психичке или физичке природе. У теорији се наводе бројне класификације посебно осетљивих сведока с обзиром на околности које их сврставају у ову категорију.

Орган поступка мора да благовремено поступа, односно мора да препозна да ли је сведок посебно рањив с обзиром на неке од наведених околности. Уколико утврди постојање неке од околности, потребно је да се испита разлог осетљивости, да се изабере ефикасна мера заштите. Ова правила предвиђају се у циљу избегавања тзв. секундарне виктимизације одређених лица којима се мора пружити посебна пажња с обзиром на њихову осетљивост.

5.2.2. Одређивање статуса посебно осетљивог сведока

Законик о кривичном поступку Републике Србије из 2006. године⁴⁹ познаје категорију посебно осетљивих сведока и то одредбом 110 ЗКП која је престала да важи 2009. године. Након тога, до 2011. године законодавство ову установу није прописивало, али је тај пропуст отклоњен новим Закоником о кривичном поступку из 2011. године. Позитивно кривично правно законодавство, прописује чл. 103 ЗКП, који прописује појам посебно осетљивог сведока о чему смо већ говорили. Овај члан, након одређивања појма посебно осетљивог сведока, наводи начин добијања својства посебно осетљивог сведока у кривичном поступку. Тако, најпре је потребно да се оваква својства сведока препознају, након чега ће јавни тужилац, председник већа или судија појединац донети решење о одређивању статуса посебно осетљивог сведока.⁵⁰ Доношењу овог решења претходи захтев странака или самог сведока, али се ово решење може донети и по службеној дужности, односно без захтева, односно законом овлашћених лица. Законик не дозвољава жалбу против решења којим се усваја или одбија захтев за одређивање статуса посебно осетљивог сведока. Уколико орган поступка сматра то неопходним, донеће и решење о постављању пуномоћника сведоку, а јавни тужилац, односно председник суда

---

⁴⁹ Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС“, бр. 46/2006, 49/07, 122/08)

⁵⁰С. Бркић, *op. cit.*, стр. 213.

постављају пуномоћника са списка адвоката који им доставља адвокатска комора, која садржи списак адвоката.

5.2.3. ПРАВИЛА О ИСПИТИВАЊУ ПОСЕБНО ОСЕТЉИВОГ СВЕДОКА

Законик о кривичном поступку у члану 104. прописује детаљна правила о начину испитивања посебно осетљивих сведока, а сам начин испитивања је прописан у циљу заштите ових сведока. Најпре се прописује начин постављања питања, тако што се одређује да се осетљивом сведоку питања постављају преко органа поступка. Приликом постављања питања, орган поступка ће поступити са неопходном пажњом, да би се избегле све евентуалне штетне последице кривичног поступка по сведока. Мере које орган поступка спроводи приликом испитивања посебно осетљивих сведока не могу се побијати посебном жалбом. У том циљу, орган поступка може да одлучи да испитивање спроведе уз помоћ одређених стручних лица, као на пример уз помоћ психолога, социјалних радника и других. У Законику нема одредби о томе да ли је допуштено да посебно осетљивом сведоку буду постављена тзв. сугестивна питања. У теорији се истиче становиште да би постављање оваквог питања додатно угрозило осетљив положај ових сведока, јер се ради о лицима која су сугестибилна због одређених личних или спољних околности.

Члан 105. ЗКП у ставу другом одређује могућност да се сведок испита и коришћењем одређених техничких средстава за пренос слике и звука. У том случају се испитивање спроводи у одсуству странака као и других учесника, а само испитивање ће се спровести у просторији у којој се сведок налази. Овакво законско решење је од велике користи када је реч о заштити осетљивих сведока за које је боље да остану на месту на коме се осећају сигурно. Ипак, овоме треба приступити опрезно, због тога што квалитет исказа некада зависи од непосредног контакта са сведоком. Иако постоје ставови одређених аутора по којима се у овом случају угрожава начело непосредности, то није случај с обзиром да се и овом приликом врши комуникација учесника у кривичном поступку каква постоји и када су сва лица присудна у судници.

Следећи став цитираног члана наводи да се посебно осетљиви сведоци могу испитивати и у њиховом стану или некој другој просторији, али и некој институцији која је овлашћена и која је стручно оспособљена за овакву врсту испитивања, при чему је могуће да се, и у овом случају користе средства за пренос слике и звука. Даље, Законик

одређује и право да орган поступка не може да одреди суочење сведока и окривљеног. Изузетно, ако суочење захтева окривљени, орган поступка то може да дозволи, али мора да има у виду ниво осетљивости сведока. Суочење, само по себи, не представља посебно доказно средство, али утиче превентивно на веродостојност исказа сведока. Поготово треба приступити суочењу када постоји видна несигурност лица које се испитује. Приликом суочења, орган поступка може извести бројне закључке на основу понашања лица која се суочавају. Тако, несигурност може да се искаже кроз збуњеност, али и кроз појачану говорљивост. Гледање у очи које се код суочења примењује, може да изазове страх због чега сведок може и да прећути неке чињенице. Осим тога, приликом суочења ће вероватно доћи до тзв. секундарне виктимизације жртве кривичног дела, што се заштитом посебно осетљивих сведока жели избећи.

Потреба заштите појединих сведока може да се примети на основу више показатеља. Наиме, често су ова лица, врло осетљива или су као жртве извршеног кривичног дела у страху и избегавају додатне трауме у кривичном поступку, због чега ће хтети да избегну сведочење. У било којој фази поступка, када се јави потреба за саслушањем одређеног сведока, треба обратити пажњу на показатеље повећане осетљивости. То се може уочити кроз другачије, стресно понашање неког лица које ће, услед изложеног стреса, показати страх, конфузију, збуњеност, избегавање контакта очима и слично.⁵¹ Када је реч о лицима која имају душевне сметње, односно неке поремећаје, они се такође могу лакше или теже препознати, у зависности од степена озбиљности поремећаја. Тако, ова лица могу бити успорена, могу показати отежано разумевање неких питања, неразумеваче простих појмова, несналажење у времену и простору и слично. Посебно се истиче да је тешко препознати жртве трговине људима, јер том препознавању претходе сложени механизми испитивања бројних чинилаца.

У случају посебно осетљивих сведока, прилагођавају се и правила криминалистичке тактике која се односи на тзв. криминалистички интервју. Тако, на првом месту се спроводи адекватна припрема самог интервјуа, при чему је потребно прибавити веродостојне информације о сведоку, након чега се одлучује о месту, начину и тајању интервјуа. Препорука је да сведоци изаберу да ли ће их испитивати особа мушког или женског пола, у зависности од тога шта је њима пријатније како би дали потпунији исказ. У сваком случају би пожељно било да интервју спроведе стручно

---

⁵¹С. Глушчић и др., *op. cit.*, стр. 231.

оспособљено лице за рад са осетљивим сведоцима. Уколико је реч о жртви извршеног кривичног дела, треба сачекати да прође одређени период како би се сведок психички стабилизовао. Дакле, све ове специфичности утичу на то да интервју који се води са посебно осетљивим сведоком дуже траје, а дужа је и његова припрема и процена других околности везаних за интервју.

Када се испитују малолетна лица, такође се примењују посебна правила испитивања. Ако је у питању дете, онда разговор са њим треба да се обавља у атмосфери пријатној за дете, у простору који му је познат. Због тога је допуштено да се са дететом разговара и у кући у којој живи, али само ако се осумњичени, ако је члан породице, не налази у кући. Овакав разговор мора да протекне без узнемиравања од стране осталих укућана. Испитивач најпре са дететом разговара о неким уводним темама како би се дете опустило и заинтересовало за разговор. На тај начин ће и атмосфера бити боља и дете ће лакше касније одговорити на битна питања. Према детету треба бити благ, не смеју се користити методе застрашивања, нити претње. Треба говорити тако да дете све разуме, не смеју му се постављати сугестивна питања, јер ће дете врло лако прихватити понуђен одговор иако он можда не одговара реалном стању.

Службеници који врше испитивање морају да уредно изгледају, да пажљиво и са разумевањем поступају, да не показују неки вид непоштовања, да одржавају адекватно растојања, да не дају лажна обећања, не смеју да изненада напусте лице које се испитује, због обављања неких изненадних послова и слично.⁵²

5.2.3.1. Испитивање сведока коришћењем техничких средстава за пренос слике и звука

Као што је наведено, орган поступка може да одлучи да посебно осетљив сведок буде испитан коришћењем техничких средстава за пренос слике и звука. Овај вид посебног испитивања законодавац је предвидео да би се спречила или ограничила секундарна виктимизација и како би се обезбедила сигурност и заштита интегритета лица које се испитује. Ово се постиже обезбеђењем посебних просторија у којима ће се сведок осећати сигурније због њега ће и његов исказ бити можда садржанији и веродостојнији. Атмосфера која влада у судници може да погорша психичко стање сведока, јер се он најчешће плаши од окривљеног због чега може да се доведе у питање

---

⁵²С. Бркић, *op. cit.*, стр. 219.

кредибилитет исказа датог у таквим околностима.⁵³ Овакав вид испитивања може да буде користан за делотворност читавог кривичног поступка јер ће се, без страха и нервозе, боље износити одређене информације и на лакши начин утврдити истина. У кривичним поступцима, где се у улози сведока налази дете као жртва злостављања, тужилаштво нуди такав начин давања исказа детета уз истовремено захтевање минимализирања трауме детета, изолујући дете иза екрана или преношењем његовог исказа путем телевизије тзв. затвореног круга, тако да дете неће морати да буде у присуству окривљеног.⁵⁴

Што се тиче саме технике, код ове врсте испитивања, сведок се измешта у неку другу просторију у односу на место где се главни претрес одвија. То место треба да буде пријатно како би сведок био опуштенији и како би исказ дао без непотребне тензије. Изглед ове просторије би требало да подсећа на амбијент животног простора како би се сведок приликом испитивања осећао безбедно, пријатно и ослобођено свих притиска.⁵⁵ У исто време се његово давање исказа емитује у судници у току одржавања главног претреса, а одатле тужилац и оптужени прате давање исказа. Управо се због оваквог начина испитивања каже да се тиме не негира начело непосредности, јер сведок није физиички присутан у судници, али се саслушање остварује коришћењем техничке везе, па учесници поступка могу да обаве комуникацију са сведоком, као што то могу да чине и када је он физички присутан у судници.⁵⁶

5.2.4. Помоћ и подршка посебно осетљивим сведоцима

Заштита посебно осетљивих сведока подразумева и пружање посебне помоћи и подршке од стране органа поступка. Овде се подразумевају различити видови помоћи као што је саветодавна, емоционална, егзистенцијална, информативна, медицинска.⁵⁷ Помоћ и подршка су најчешће потребни приликом спровођења поступка, али до ове потребе може доћи и након окончања кривичног поступка. Овде се посебно укључују различите организације, попут невладиних организација, центара за социјални рад и

---

⁵³Д. Пајић, Заштита осетљивих свједока у кривичном поступку, Зеница, 2011, Анали Правног факултета Универзитета у Зеници, стр. 112.

⁵⁴Tokson M.J., Virtual Confrontation: Is Videoconference Testimony by an Unavailable Witness Constitutional, The University of Chicago Law Review, 74:1581, Chicago, 2007, стр. 1589.

⁵⁵<https://www.bg.vi.sud.rs/vest/3016/otvorena-prostorija-namenjena-za-ispitivanje-svedoka-bez-njihovog-fizickog-prisustva-u-sudnici-putem-tzv-video-link-veze.php>, датум приступа: 10.04.2021. године

⁵⁶М. Шкулић М., Кривично процесно право – општи део, треће измењено и допуњено издање, Београд, 2007, Службени гласник, стр. 270.

⁵⁷С. Бркић, *op. cit.*, стр. 219

слично. Постоје и специјализоване организације које пружају помоћ тачно одређеним групама осетљивих сведока, а неке су и усмере на заштиту жртава кривичног дела.

Полиција најчешће даје прве информације сведоку који је био жртва, па је потребно још у тој фази препознати осетљивост одређених лица. Често је потребно да овим лицима буде обезбеђена прва помоћ, смештај, храна и одећа. Осим тога, од великог значаја је и пружање психилошке и медицинске помоћи. Осетљивим сведоцима треба пружити што више информација о самом току кривичног поступка, како би били упознати са својом улогом у поступку, начину на који могу да допринесу расветљавању свих битних околности. Наводи се корисним и показивање сведоку места где ће да сведочи. Неке мере помоћи и заштите се пружају једном и имају краткорочно дејство, али има и мера које морају да се континуирано пружају. Све наведене мере доприносе смањењу страха и збуњености код сведока који треба да разуме значај давања свог исказа.

5.3. ЗАШТИЋЕНИ СВЕДОК

Заштићени сведок у кривичном поступку је заправо сведок као и сваки други, који и иначе у складу са општим процесним правилима има статус сведока, има сва права и обавезе као и остали сведоци, и на први поглед, не постоје нека посебна обележја по којима би се издвојио. Он је такође дужан да сведочи и да потпуни и правилан исказ о ономе о чему је питан. Како је положај сваког сведока донекле деликатан и носи са собом одређену дозу опасности и страха по сведока, јер ипак сведочи о кривичном делу или његовом починиоцу, поставља се питање по чему је заштићени сведок другачији од сваког другог сведока? Законодавац даје одговор на ово питање и предвиђа два услова за стицање статуса заштићеног сведока, па је први материјалноправне природе и предвиђа да статус заштићеног сведока треба да има лице које би својим исказом или одговором на поједина питање, себе или себи блиска лица изложио знатној опасности по живот, здравље, безбедност или имовину. Други услов формалноправне природе јесте постојање акта органа поступка, односно доношење решења од стране судије за претходни поступак, уколико се о статусу заштићеног сведока одлучује у фази истраге, односно судеће веће, након потврђивања оптужнице.⁵⁸ Ови услови морају бити кумулативно испуњени. Дакле, његова различитост је у већој опасности, опасности која је конкретна и стварна и могућности настанка штетних последица по сведока или њему блиско лице,

---

⁵⁸ Законик о кривичном поступку, *op.cit.*, чл. 108, ст.1.

него што је то случај са осталим сведоцима. Опасност која му прети је стварна и последице које прете врло често могу бити непремостиве, неотклоњиве и фаталне по сведока и њему блиска лица.

5.3.1. Мере заштите заштићеног сведока и правила приликом испитивања

Како је већ напред наведено, да би му биле одређене мере заштите, сведок мора прво да стекне статус заштићеног сведока. Да би стекао овај статус мора постојати иницијални захтев за стицање статуса заштићеног сведока. Захтев подноси сам сведок или јавни тужилац, а такође и суд може по службеној дужности донети решење о томе, уколико су испуњени законом предвиђени услови. Оваквим решењем законодавац је пропустио да предвиди могућност подношења захтева и од стране субјеката који су у функцији одбране, односно, окривљеног или његовог браниоца, чиме је у Законику о кривичном поступку прекршен важан аспект начела правичног кривичног поступка, а то је једнакост оружја,⁵⁹ односно једнакост странака.⁶⁰ Наиме, овлашћење на подношење захтева треба да има и окривљени или његов бранилац, јер није искључено да се и на страни одбране нађе сведок коме је потребна заштита, иако се такав сведок по природи ствари најчешће јавља на страни одбране.⁶¹

Садржина захтева предвиђена је законом и мора да садржи личне податке, генералије о сведоку, податке о кривичном делу о коме ће сведок сведочити, чињенице и доказе који указују да постоји реална опасност по живот, здравље, безбедност или имовину сведока или њему блиског лица и опис околности на које се сведочење односи. Овај захтев се подноси у посебно запечаћеном омоту, са ознаком „заштита сведока-строго поверљиво“.

Када сведоку буде одобрен овај статус, долази се до суштине овог института. Решењем се одређују мере у циљу његове заштите. Прва предвиђа испитивање сведока уз искључење јавности, тако да његов идентите остаје непознат. Изузетно се може одредити ускраћивање идентитета сведока окривљеном и браниоцу, ако се након узимања изјава од сведока и јавног тужиоца утврди да су најважнија правом заштићена добра сведока или њему блиског лица, угрожена у мери којом је оправдано ограничавање

---

⁵⁹Шкулић М., Кривично процесно право, оп. cit., стр. 223

⁶⁰Шкулић М. и Илић Г., Реформа у стилу „Један корак напред – два назад“, оп. cit., стр. 101.

⁶¹Васиљевић Т. и Грубач М., оп. cit., стр. 257

права на одбрану.⁶² Идентитет сведока биће откривен браниоцу и окривљеном, петнаест дана пре почетка главног претреса, из чега закључујемо да наше право не предвиђа потпуну анонимност сведока.

Решењем којим се сведоку додељује статус заштићеног сведока, а којим се сведок означава псеудонимом, одређује се и мера заштите која је сведоку одређена, њено трајање и начин њеног спровођења. Приликом одлучивања о мерама посебне заштите, суд ће водити рачуна да се одређује тежа мера, само ако се сврха не може постићи применом блаже мере,⁶³ те се тако о сразмери води рачуна увек, током читавог кривичног поступка и приликом одлучивања суда. У том случају од суда се захтева да се руководи правилом каскадне сврсисходности.⁶⁴ Мере које могу бити одређене су искључење јавности са главног претреса и забрана објављивања података о истоветности сведока, а које су предвиђене Законом о кривичном поступку чланом 106. Начини на које ове мере могу бити реализоване су:

- измена или брисање из списка података о истоветности сведока
- прикривање изгледа сведока
- испитивање из посебне просторије уз промену гласа сведока
- испитивање путем техничких средстава за пренос звука и слике⁶⁵

На решење о одређивању статуса заштићеног сведока могуће је уложити жалбу. Ако је решење донео судија за претходни поступак, о жалби ће одлучивати, ванпретресно веће првостепеног суда и ванпретресно веће непосредно вишег суда, за решења која су донели судови. Како се ради о хитном поступку, рок за одлуку по жалби је изузетно кратак и износи три дана.

Суд посебном наредбом, обавештава странке о месту, дану и часу испитивања, обавештава их и поново подсећа на дужност чувања података о сведоку и њему блиским лицима и о свему ономе што би сведоку начинило неку штету. Последица одавања ових података може бити чак и кривично гоњење лица која одају тајне податке, а дело које им се у овом случају може ставити на терет је „повреда тајности поступка“, где је у чл. 337.ст.3. КЗ РС предвиђено да ће се казнити затвором од шест месеци до пет година, онај

---

⁶²С. Кнежевић.ор.сit., стр. 299

⁶³З. Лазаров, ор.сit., стр. 223

⁶⁴Шкулић М.,Организовани криминалитет – Појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступци, ор. сit., стр. 607.

⁶⁵С. Кнежевић. ор.сit, стр. 300

ко неовлашћено открије податке о идентитету или личне податке лица заштићеног у кривичном поступку или податке у вези са програмом заштите.⁶⁶ Суд и сведока обавештава на овакав начин о испитивању, упознаје га о мерама које је предузео ради његове заштите, као и о томе да је његов идентитет сакривен и обавештава га о лицима која знају његов идентитет, али и да су упозорена на обавезу чувања тајног податка. Уколико се сведок саслушава преко техничких средстава за пренос звука и слике или уколико му се путем уређаја мења глас, потребно је и присуство лица које је оспособљено за рад са овим техничким средствима, па је и то лице обавезно да чува податке о личности сведока и податке о свему ономе што буде чуо и видео приликом саслушавања. Ако се током испитивања сведока суду учини да би одговором на одређено питање сведок могао да ода свој идентитет, суд има могућност да забрани такво питање тј одговор. Не сме постајати ни минимум ризика о откривању идентитета сведока. Након завршеног испитивања и када је сведок посведочио о свему ономе што му је познато, као и сваки сведок и учесник на главном претресу потписује записник. Записник потписује псеудонимом, не својим правим именом. По окончању саслушања, све странке се поново упозоравају на дужност чувања тајних података о сведоку и њему блиским лицима, а сви ти подаци и информације се чувају у посебно запечаћеном уз назнаку „заштићени сведок-строга поверљиво“ и предају судији за предходни поступак. Сем њега и евентуално суда правног лека, овај омот нико не сме отворати, а дужност чувања тајних података и даље постоји за све учеснике поступка који су са подацима упознати. Законодавац је предвидео да се правила која се односе на заштићеног сведока сходно примењују и на заштиту прикривеног иследника, вештака, стручног сарадника и стручна лица.⁶⁷

VI ВАНПРОЦЕСНА ЗАШТИТА СВЕДОКА

Цивилизацијски је познато постојање кривичних дела, била она лакша или тежа, постајала су одувек. Са постојањем кривичних дела, постајала је и санкција, која се истина временом мењала и на другачији начин спроводила. Како је у корак с временом напредовала и технологија и привреда, целокупно човечанство, како су могућности биле све веће, све доступније, упоредо са свим тим развијао се и криминал. Криминал се неприметно развијао, попримао нове облике и као такав није био познат ни држави ни

---

⁶⁶ Т.Васиљевић и М.Грубач, *op. cit.*, стр. 261.

⁶⁷ Законик о кривичном поступку, *op.cit.*, чл. 112.

јавности, чак се није ни чинио опасним. Настанак организованог криминала у Србији везује се за деведесете године прошлог века, када је доживео свој бум и експанзију. До тада непознат облик криминалитета и начина вршења кривичних дела, организовано и систематизовано, затекао је државне органе наше земље неспремне. Није било ни јасно дефинисано какав је то облик криминалитета, ни ко га врши, ни начини његовог откривања, ни предвиђене санкције. Законодавна регулатива није било спремна за овакву промену, која је излазила из њених оквира и решења, па је нове облике криминалитета, дочекала неспремно. Како је у свету овај облик криминалитета већ био познат, наша земља је по угледу на веће и напредније државе, почела са креирањем нових законских прописа којима би се ова област уредила и како би адекватно одговорила на нови изазов који је стављен пред њу. Организовани криминалитет карактерише велики број лица, која организовано врше кривична дела, ради остваривања свог заједничког циља и профита, која су врло често хијерархијски одређена и свако има своје задатке, а неретко се ради и о кривичним делима транснационалног карактера, који има веза са већим бројем земаља. Због свега наведеног, било је потребно радити на сарадњи између већег броја држава, усклађивати законодавства и пронаћи начин да се починиоци ових дела пронађу и адекватно санкционишу. Како је исказ сведока незаменљиво доказно средство, а сведок очевидац најтежих кривичних дела попут организованог криминала, тероризма и др., коме сведочењем и живот може бити угрожен, морала му је бити обезбеђена највећа могућа заштита, смештена у законске оквире. И тако се кренуло са увођењем појма заштићеног сведока и са увођењем програма заштите за исте. Родоначелници програма заштите сведока у кривичном поступку биле су Сједињене Америчке Државе које су 1970 године увеле Програм Заштите. У Европи је овај програм уведен деведесетих година прошлог века, упоредо са развијањем свести о потреби ефикаснијег сузбијања савремених облика криминалитета.⁶⁸ До 2005. године, у Србији није било закона који су детаљно регулисали заштиту сведока ни у кривичном поступку, а ни изван њега. Тек када су 2005.године донети Закон о Програму заштите учесника у кривичном поступку и Закон о полицији, који предвиђају ванпроцесне мере заштите, а 2006.године Законик о кривичном поступку, који регулише процесне мере заштите, сведоци су имали законску заштиту за своје сведочење, током трајања кривичног поступка, али и ван њега. Ефикасни и поуздани програми заштите сведока доказали су своју вредност као основни

---

⁶⁸Олгица Вулевић, Институт заштићеног сведока и његово функционисање у законодавству Републике Србије - научни рад, Министарство унутрашњих послова Републике Србије 2018, стр 187

инструменти у борби против тешког облика криминала.⁶⁹ Предвиђен је рад и сарадња судских органа, тужилаштва и полиције међусобно, а регулисана је и сарадња на међународном нивоу, како би се сведоци којима је потребна ванпроцесна заштита што раније идентификовали и како би им се пружила што адекватнија заштита.

6.1.ЗАКОН О ПРОГРАМУ ЗАШТИТЕ УЧЕСНИКА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

Овај закон уређује услове и поступак за пружање заштите и помоћи учесницима у кривичном поступку и њима блиским лицима, који су услед давања исказа или обавештења значајних за доказивање у кривичном поступку изложени опасности по живот, здравље, физички интегритет, слободу или имовину.⁷⁰ Заштита за ова лица обезбеђује се применом Програма заштите. Поред опасности која прети учесницима поступка приликом давања исказа у кривичном поступку, да би им била обезбеђена заштита и да би били укључени у Програм, потребно је још и то да би без тог исказа или обавештења било знатно отежано или немогуће доказивање у кривичним поступцима за кривична дела:

- против уставног уређења и безбедности
- против човечности и других добара заштићених међународним правом
- организованог криминала⁷¹

Пракса и искуства појединих земаља показали су да се кривична дела организованог криминала не могу доказивати на начине уобичајене за друга кривична дела. Специфична у многеме, почев од саме организације, чланова, синхронизацији и повезаности у функционисању, транснационалног карактера, где починиоци лако заобилазе законе земље где врше кривична дела, па самим тим и одговорност за та дела, чине овај облик криминалне активности, крупним и тешким и за откривање и за доказивање. Органима гоњења главобоље задаје и недостатак материјалних доказа и недостатак довољно одважних и храбрих сведока, који чак и припадају организацији, а који су спремни да сведоче, па је тешко било шта доказати без чврстих доказа. Сматра се да је управо сведочење сведока који су били или су и даље чланови организоване банде, најверодостојније и да су они најбољи извор информација. Они најбоље познају

---

⁶⁹ Dandurand Y. and Farr K., A Review of Selected Witness Protection Programs, Canada, 2010, стр. 5

⁷⁰ Закон о Програму заштите учесника у кривичном поступку („Сл. гласник РС“, бр. 85/2005), чл. 1

⁷¹ Закон о Програму заштите учесника у кривичном поступку, op.cit., чл. 5

организацију, активности, функционисање организације, па без њихових информација и нема успешног спровођења поступка и победе у борби против организованих криминалних организација. Због значаја сведочења оваквог сведока, а са друге стране и велике опасности по њега, која се може завршити и смртним исходом, коју неретко прате застрашивања и претње, овакав сведок има пуно право на адекватну заштиту која би му омогућила да слободно иступи пред суд и да потпун и прецизан исказ. Ово право сведока, може се сматрати и обавезом државе, која је дужна да сваком сведоку и грађанину обезбеди заштиту основних људских права, сигурност и једнак третман пред судом. Сведоку мора бити обезбеђена потпуна лична сигурност, уз онемогућавање застрашивања, чиме ће бити додатно мотивисан за давање исказа, за помоћ органима гоњења и комплетну сарадњу са њима. Зато је законодавац прецизно одредио правила о Програму заштите и указао на важност заштите сведока.

6.1.1. Укључење у Програм заштите

Одлуку о укључењу одређеног сведока у Програм заштите сведока доноси Комисија, коју чине три члана од којих је један судија Врховног касационог суда, други заменик јавног тужиоца и трећи руководиоца Јединице за заштиту. Свако од њих има свог заменика. Они одлуку о укључењу сведока или њему блиских лица у Програм заштите доносе на основу захтева за укључење достављеног од стране јавног тужиоца, истражног судије, председника већа или на предлог учесника у поступку. Пре одлучивања о захтеву Комисија ће од Јединице за заштиту да затражи да у року од 15 дана достави процену о опасности која прети лицу, о његовом здравственом стању, процену о опасности по околину у случају укључења лица у Програм и о потребним мерама заштите. Овај поступак карактерише хитност и правилно и квалитетно расуђивање и доношење одлука, уз темељно испитивање сваког разлога, јер се мере заштите из овог закона неће примењивати према свакоме и без чврстих разлога, а да е притом иста сврха може постићи и без њих.

Јединица за заштиту је специјални орган у оквиру Министарства унутрашњих послова, који спроводи одлуке и наредбе Комисије. Подаци које захтев треба да садржи предвиђени су чланом 26. Закона о програму заштите учесника у кривичном поступку и то су лични подаци о лицу које тражи заштиту, кривичном делу поводом којег се тражи заштита, његов опис и законски назив, оцена значаја исказа и околности које указују да заиста постоји опасност по лице које тражи заштиту или њему блиска лица. По пријему

процене Јединице за заштиту, Комисија је дужна да у року од три дана закаже седницу Комисије, а одлуку о усвајању или одбијању захтева, такође што пре, а најкасније у року од осам дана. Када Комисија донесе одлуку о усвајању, која се доноси у форми решења, Јединица за заштиту и лице које је поднело захтев закључују споразум и креће се са реализацијом програма. Споразум припрема руководилац Јединице за заштиту, којим су регулисане обавезе обеју страна и заштићеног лица и Јединице за заштиту, али и сви остали битни елементи споразума попут **грајања** истог и услова за престанак заштите, са назнаком датума закључења и потписа заштићеног лица и руководиоца Јединице за заштиту.⁷²

6.1.2. Мере заштите

Приликом одређивања мере заштите мора се водити рачуна о сразмерности исте и о озбиљности претње и застрашивања сведока. Мора се изабрати управо она мера којом би се и остварила сврха овог института и то уз сагласност и консултацију са сведоком. Појединим мерама се могу ограничити нека права сведока, па је потребно да сведок меру разуме, прихвата и да је спреман да је поштује док за то постоје разлози. Такође, мора се имати у обзир и чињеница да се мера примењује зарад заштите сведока и да ће потреба за том заштитом постајати и извесно време након завршетка поступка. У зависности о околности случаја, мере се могу применити појединачно или заједно, о чему одлуку доноси Јединица за заштиту, изузев када се ради о промени идентитета, где је потребна и одлука Комисија. Ова мера се примењује само у случају нужде, у случају неопходности и када се сврха програма на други начин не може остварити. Одредбама закона предвиђене су следеће мере:

- физичка заштита личности и имовине
- промена пребивалишта или премештање у другу заводску установу
- прикривање идентитета и података о власништву
- промена идентитета⁷³

Под **физичком заштитом личности и имовине** подразумева се повремена или трајна заштита од стране специјализоване јединице полиције.⁷⁴ Може да се огледа у

---

⁷² Stiven Burnsajd; Смјернице о мерама заштите сведока у међународном праву и праву Републике Србије, (експерт WINPRO III), Октобар 2018, стр. 24

⁷³ Закон о Програму заштите учесника у кривичном поступку, оп.сит., чл. 14

⁷⁴<https://www.danas.rs/dijalog/licni-stavovi/kako-zastititi-zrtve-u-krivичnom-postupku/>, датум приступа: 08.10.2021. година

физичком или техничком (уз примену видео надзора куће, праћења кретања лица) обезбеђењу места пребивалишта или боравишта заштићеног лица, у самој његовој заштити приликом кретања, уз помоћ припадника Јединице за заштиту. На овај начин се спречава и штити угрожавање живота, безбедности, имовине заштићеног лица или њему блиских лица. Примена ове мере може довести у опасност и припаднике јединице за заштиту, стога би предвиђање промене идентитета чак и службеног лица, довело додатној безбедности и лица коме се пружа заштита, али и припадницима Јединице за заштиту. Јединица за заштиту може бити ангажована и да прати сведока приликом одласка на суд, да буде присутна приликом сведочења и да се и након сведочења стара о безбедности заштићеног лица.

Промена пребивалишта или премештање у другу заводску установу је мера којом сведок привремено или трајно мења место где је настањен, место пребивалишта или боравишта. Уколико је лице на издржавању казне затвора или у некој другој установи, такође се може применити ова мера. Промена се састоји у обезбеђивању сведоку нове адресе становања, премештање у други стан или кућу, а некад и у други град, па чак и у другу државу, у ком случају би била потребна међународна сарадња између органа двеју држава које споводе ову меру. Суштина је да ће место промене представљати тајну информацију, која ће бити позната само одређеном кругу лица, суду и јединици за заштиту и да се сведок на том новом месту промене, осећа безбедно и заштићено.

Прикривање идентитета и података о власништву је мера којом се привремено мењају лични подаци заштићеног лица или подаци о власништву. То се постиже тако што ово лице добија привремено документа са другим подацима, другим именом или презименом, другим подацима о власништву, али основни подаци о њему, који се воде у службеној евиденцији, остају непромењени. Ову нову исправу са измењеним подацима, сведоку издаје Јединица за заштиту. Такође, уколико сведок буде пожелео да закључи неки правни посао, моћиће једину уз дозволу Јединице за заштиту или ће овластити пуномоћника који ће у његово име, његово право име и за његов рачун, закључити правни посао. Мера је привременог карактера и траје колико постоји потреба за тиме, а о чему одлучују стручна лица Јединице за заштиту.

Промена идентитета сматра се најрадикалнијом мером. Она се не примењује, уколико се блажим мерама може постићи сврха заштите сведока, већ само уколико је то нужно, где се мора се водити рачуна о сразмери мере која се одређује, са опасношћу која

прети. Односи се на промену личних података и документације лица према којима се примењује, почев од имена и презимена, личне карте, пасоша, извода из матичне криге рођених, венчаних, возачке дозволе, промене које се тичу образовања, професије и др. Ове мере нису привремене као код прикривања идентитета, оне су трајне и представљају и промену података у свим службеним евиденцијама. Јединица за заштиту је једини орган који представља законску спону између новог легендираног идентитета и евиденција у којима остају изворни подаци заштићеног лица, односно његовог стварног идентитета.⁷⁵ При спровођењу мере, не ретко се од сведока захтева и промена физичког изгледа у виду мењања фризура, боје косе, нагласка, мењања професије, па чак и да се подвргне пластичним операцијама, зарад потпуне безбедности. Промене су често праћене и пресељењем у скроз другу средину, где сведок прекида сваки контакт са претходним животом и све професионалне, родбинске, емотивне везе. Због тога, мора му бити обезбеђено и одговарајуће радно место у складу са његовим образовањем и способностима, а уколико то не буде било могуће, сведок ће бити приморан да оде на додатна усавршавања и школовање. Мењање животних навика, целокупног начина живота, уз ограничење основних права и слобода, чине да је сведоку често потребна и стручна помоћ психолога, социјолога и других стучних лица, која ће се потрудиће да бар делимично олакшају сведоку овај период привикавања и промена.

Проблем код овог вида заштите сведока представља све већи развој иновационо-комуникационе технологија и масовна употреба интернета. Информације су на интернету доступне свима, па нас од жељене информације дели само један клик на рачунару. Са развојем интернета, дошло је и до развоја великог броја друштвених мрежа, на којима се људи друже, комуницирају и деле своје основне податке, фотографије и интересовања, са великим бројем људи. Све ово отежава заштиту сведока и ствара опасност по откривање његовог идентитета. Тако да се развој интернета и друштвених мрежи сматра видом новог изазова приликом примене Програма заштите сведока. Како се никоме не може забранити употреба интернета и друштвених мрежи, а како сваким даном долази до све веће експанзије истих, потребно је да и законски прописи прате све новонастале иновације и посвете већу пажњу заштити оваквих видова података.

---

⁷⁵З. Лазаров, *op.cit.*, стр. 233

6.1.3.Обустава и престанак програма заштите

Законом су предвиђени таксативно наведени разлози како за обуставу, тако за престанак Програма заштите. Обустава је регулисана члановима закона од члана 33. до члана 36., а као разлози за обуставу у члану 33, наведени су:

- престанак потребе за заштитом
- ако се против лица покрене кривични поступак, чиме се доводи у сумњу спровођење Програма заштите
- ако постоји разлог из члана 30.став 1. тачка 3) овог закона
- ако заштићено лице без оправданог разлога престане са испуњавањем обавеза из споразума, па тиме доведе до опасности или онемогућавања спровођење Програма
- на захтев стране државе, на чијој је територији премештено заштићено лице

Као и одлуку о укључивању у Програм заштите и одлуку о обустави Програма, доноси Комисија. Одлуку ће донети након детаљно размотреног захтева поднетог од стране јавног тужиоца, истражног судије или председника већа, а који предходно може бити инициран и предлога Јединице за заштиту.

Као разлози за престанак Програма, у члану 36. Закона о заштити учесника у кривичном поступку, наведени су: смрт заштићеног лица, истек времена на које је споразум закључен, изјава заштићеног лица или законског заступника или стараоца да се одриче заштите или доношењем решења о обустави Програма заштите. О престанку Програма заштите одлучује Комисија на основу захтева Јединице за заштиту, поднетог по службеној дужности.

6.2. Закон о полицији

Законом о полицији је поред дефинисања рада и организације полиције и других овлашћења које има, дефинисано и пружање ванпроцесне заштите сведока, коју спроводи полиција, било на иницијативу правосудних органа, било на сопствену иницијативу која произилази из законских овлашћења која има, која су прописана поменутиим законом. Као орган који спроводи јавни ред и мир, који се стара о сигурности грађана и њихове имовине, полиција је орган задужен за заштиту сведока и свих оних лица којима је потребна помоћ. Уколико за то постоје оправдани разлози, полиција ће предузимањем одговарајућих мера заштитити оштећеног и друго лице које је дало или

може дати податке важне за кривични поступак или лице које је са наведеним лицима у вези, ако им прети опаност од учиниоца кривичног дела или других лица, а мере ће се примењивати на начин да се у потпуности штити поверљивост идентитета оштећеног и других лица.⁷⁶ Док поједине земље, међу којима је и наша, сматрају да је заштита сведока превасходно полицијска функција, друге су пак мишљења да оно представља део правосудне и владине улоге.⁷⁷ Полиција је извршила одлука суда и тужилаштва и одговорна и главна при спровођењу Програма заштите учесника у кривичном поступку, о којима је већ претходно одлучено. Зависно од судске одлуке и мере заштите која је предвиђена, разликују се и дужности полиције које има у складу са тим, па је тако овлашћена за спровођење мера попут физичке заштите личности и имовине, обезбеђивање просторије у којој сведок борави, пружање сведоку пратње ради заштите, у суду и ван њега, прикривање идентитета, прикривање података о власништву, пресељење у друго место, пружање лекарске помоћи и др.

Полицијски службеници имају посебну одговорност у опхођењу са жртвама, јер је полиција прва званична инстанца којој се нека жртва обрати након криминалног дела.⁷⁸ Често је потребно да овим лицима буде обезбеђена прва помоћ, смештај, храна, одећа, медицинске и психолошка помоћ. Осетљивим сведоцима треба пружити што више информација о самом току кривичног поступка, како би били упознати са својом улогом у поступку, начину на који могу да допринесу расветљавању свих битних околности. Често се дешава да се лице које се обрати полицији никада није сусрело са било каквим судским поступком, па га страх од непознатог додатно плаши и ствара нелагодност. Због тога је важно да полицијски службеник прво стекне поверење лица које му се обраћа, како би ублажио осећај неверице, шока и забезекнутости као прве реакције сведока на оно што му се десило, праћеног питањем „ како баш ја, да ли сам некако допринео да се мени то деси“. Кроз праксу се врло често као разлози не пријављивања кривичних дела од стане жртва, одустајања од подношења кривичне пријаве, јављају недовољно поверење грађана у полицијске органе. Додатни страх изазивају и непријатне ситуације које жртву могу сачекати у станици, попут викања од стране полицијских службеника, грубог поступања са њима, недовољно времена и пажње да се саслуша њихов проблем,

---

⁷⁶Закон о полицији („Сл. гласник РС“, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018), члан 48 и 49.

⁷⁷ Leong A.V.M., *The Description of International Organised Crime: An Analysis of legal and Non-legal Strategies*, Ashgate, England, 2007, стр. 176

⁷⁸С. М.Марковић, *Улога полиције у откривању и доказивању насиља у породици – докторска дисертација*, Београд, 2015, Правни факултет Универзитета у Београду, стр. 307

па чак и умањивање величине тог дела и олако схватање да је до кривичног дела уопште и дошло. Према једном Америчком истраживању, у којем је укупан узорак чинило 800 жена са територије САД које су претрпеле силовање, физичко насиље и прогањање од стране интимног партнера најчешћи разлози жртве да не пријави физичко насиље полицији су: уверење да полиција не може да уради ништа (99.7%), да јој полиција не би поверовала (61.3%), страх од насилника (11.7%), жртва не жели укључивање других институција (32%) и жртва жели да заштити насилника, партнерску везу, децу (34.8%).⁷⁹. Због свега тога, полицијски службеници којима је поверена оваква врста овлашћења, пролазе разне обуке, курсеве, едукације на којима се усавршавају у погледу поступања са жртвама кривичних дела. Задатак је полиције да поступа стратешки и плански и постигне два циља; и да умири сведока-жртву, охрабри је, створи код ње осећај безбедности, препозна и разуме њену осетљивост и ублажи последице дела, а са друге стране да и поред деликатне ситуације и раздражљивости сведока, успе да га наведе да исприча све оно што је значајно за кривични поступак и пружи релевантне информације.

Полиција поред многобројних овлашћења које има, овлашћена је када за тим постоји потреба, или насиље над жртвом и даље траје да употреби и средства принуде у складу са Законом о полицији. Такође, као једно од најрепресивнијих овлашћења које има је и хапшење. Ова мера се примењује уколико постоји опасност да ће насилник ометати несметано вођење кривичног поступка, покушати да утиче на сведоке или постоји опасност да може поновити кривично дело или извршити ново. На овај начин полиција штити жртву и даје простора другим државним органима да одлуче о даљем спровођењу мера заштите жртве.

VII ПОМОЋ И ПОДРШКА СВЕДОЦИМА

7.1. Институционални оквир пружања помоћи и подршке

Са све већим бројем кривичних дела и жртви, са све тежим доказивањем кривичних дела, са непрекидним застрашивањем и претњама сведока, порасла је и свест друштва о неопходности помоћи жртвама и сведоцима кривичних дела. Што се тиче конкретних тела за пружање ове врсте помоћи, при Одељењу за ратне злочине Вишег суда у Београду, постоји Служба за помоћ и подршку оштећенима и сведоцима, која

---

⁷⁹ P. Tjaden, N. Thoennes, Extent, Nature and Consequences of Intimate Partner Violence, Research Report, Findings From the National Violence Against Women Survey, U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice. NCJ, 2000, стр. 49.

обавља административне послове, послове пружања заштите оштећенима и сведоцима и слично.⁸⁰Служба не пружа сведоцима непосреду заштиту јер то чине Јединице за заштиту. Служба има за задатак да сведоцима пружи моралну подршку како би сведоци превазишли личне проблеме и лоша осећања која их спутавају да изнесу оно што им је познато и што су доживели.

Служба се, организационо гледано, састоји из више јединица, односно од:⁸¹

- „Јединице за заштиту – која се бави координацијом и делатностима у вези безбедносних потреба;
- Јединица за подршку – пружа психолошко и социјално саветовање и помоћ;
- Оперативна јединица – врши послове логистике и администрације.“

Ова служба сарађује са истим службама које постоје у другим државама или међународним организацијама, уколико дође до потребе да сведок дође из неке друге државе или да се заштићена лица пребаце у неку другу државу због заштите. Ова сарадња углавном је регулисана по принципу реципроцитета. У том случају, служба треба да олакша успостављање контакта са сведоцима и жртвама; да пружи техничку помоћ око сведочења; да их обавести о могућностима да добију заштиту, да пружи техничку помоћ у вези са доласком, смештајем и слично, да обавља разговор са сведоцима и да их упути у ток поступка. Захтев за пријем лица којима је потребна заштита такође подноси Јединица за заштиту, поштује целу процедуру за пријем коју захтева страна држава и прикупља и шаље сву ону документацију и формуларе који су потребни и неопходни. О раду службе, сведоци се информишу како кроз разговор са службеним лицима, тако и кроз приручнике које добијају зарад бољег схватања рада, циљева и организације службе.

Служба води евиденцију о сведоцима који учествују у поступку. Пошто се рад ове службе показао као сврсисходан и користан, наводи се као пожељно креирање и других служби у другим областима, односно других кривичних дела.

Осим ове службе, запажена су и све већа ангажовања, као и пораст нових, бројних невладиних организација које пружају помоћ жртвама и сведоцима кривичних дела. Њихова активност и седишта, углавном су везана за Београд, што ствара потешкоће за

---

⁸⁰С. Бркић, *op. cit.*, стр. 220.

⁸¹З. Лазаров, *op. cit.*, стр. 252-253.

жртве и сведоке из других делова Србије. Њихова делатност је усмерена пре свега на пружање емоционалне, психолошке и социјалне помоћи жртви, при чему је сведочење жртве стављено у други план. Старају се првенствено о оснаживању човекове психе и подизању самопоудања, о оспособљавању за свакодневне животне активности и бригу о ближњима и поред насиља у коме су жртве или сведоци, а тек онда и о давању исказа и сведочењу пред државним органима и предочавањем на све облике заштите који су сведоку гарантовани.

При невладиној организацији, појавила се 2003.године у оквиру Виктимолошког друштва Србије, служба Виктимолошког друштва Србије (ВДС) инфо и подршка жртвама. Ова служба је намењена свима мушкарцима, женама, деци који су жртве насиља, виктимизације, и могу им се обратити телефоном, мејлом, слањем поруке путем сајта или непосредним одласком у седиште организације. Свој рад, ова служба базира на најновијим и најраспрострањенијим стандардима и принципима који се примењују свуда у свету, а предвиђени су и међународним документима, посебно документима Европске помоћи жртвама, чији је и члан. Сваке године, нова група волонтера пролази детаљну обуку за рад у служби, при чему стиче како теоријска, тако и практична знања. Ова служба даје сву потребну подршку и помоћ жртвама, упућује их на друге специјализоване организације, даје жртви информације о свим њеним правима како у кривичном поступку, тако и ван њега, и упознаје је са судским поступком у циљу лакшег и безболнијег сведочења жртве и у циљу њене безбедности. Не постоји правило о жртвама кривичног дела које се најчешће јављају, већ се то често мења и варира, од године до године, у одређеним временским интервалима и врло често без неког посебног разлога. У 2010.години, већина жртава је тражила помоћ у вези са злостављањем на раду (64%) и насиљем у породици (18%), док су остатак чиниле жртве осталих, различитих облика криминалитета попут: напада и туча, насиља у школи, претња и превара, узнемиравања, провала, прогањања, отмице детета, виктимизације везане за рат, као и злостављане жене које су убиле насилнике.⁸²

Важно је поменути и сигурне куће за жене и децу. Сигурна кућа је привремено прихватилиште за жене и децу које су трпеле и биле жртве различитих видова емоционалног, сексуалног, психичког и других видова злостављања. У ситуацијама када

---

⁸² M.Lindgren, Николић-Ристановић, В.: Жртве криминалитета – међународни контекст и ситуација у Србији, Организација за Европску безбедност и сарадњу (ОЕБС), Мисија у Србији, Одјелјење за спровођење закона, Београд, 2011, стр. 134-135.

не знају где ће да оду и коме да се обрете за помоћ, сигурне куће су места која ће пружити привремено уточиште овим женама. Сигурне куће постоје у многим градовима у Србији, па их има у Београду, Нишу, Новом Саду, Лескову, Параћину, Јагодини, Сомбору и др. Смештај, боравак, храна и преноћиште за кориснице истог је бесплатан, а трошкове боравка сnose локалне општинске управе. Локације на којој се налазе сигурне куће би требало да буду тајне, али у пракси то често није случај, поготово када се ради о малим срединама, па је локацију готово немогуће сакрити. Честа медијска пропраћеност, посете разних јавних личности, политичара и телевизије такође погодује откривању како локације сигурне куће, тако и врло често угрожава и безбедност корисница. Циљ и сврха ове установе јесте да се жене и деца првенствено склоне и изместе из средине у којој трпе насиље и у којој се не осечају безбедно, а касније да се кроз разне видове подршке и помоћи, кроз разговоре и савете оне ојачају и оспособе да се врате свакодневном животу, пословима и обавезама без насиља. Већина сигурних кућа не прима жене које болују од тежих психијатријских обољења или других психичких поремећаја, које су недовољно ментално развијене или особе са поремећајима у понашању којим могу да угрозе функционисање прихватилишта или и саме показују неки вид агресије, жене које су зависнице од алкохола и дроге.

Можемо поменути и фондацију „Тијане Јурић“ као фондацију новијег датума, која има за циљ да едукацијом и превентивним деловањем сачува безбедност првенствено деце, али и свих осталих. Први кораци ка побољшању заштите деце учињени су непосредно након настанка ове фондације, па је тако измењен Закон о полицији и назван „Тијанин закон“. Ова фондација врши едукације деце, родитеља, наставника о безбедној употреби интернета, о трговини људима и могућности заштите и препознавања могућих учинилаца, организује трибине на разне теме и курсеве самоодбране од насилника, организује хуманитарне акције и кроз разне друге видове едукативних акција, има за циљ да заштити децу и све остале од евентуалних насилника и починилаца кривичних дела. Оснивач фондације је отац трагично настрадале девојчице, па се кроз ову фондацију и чува успомена на њу, уз жељу да се више ни једном детету не деси оно што се десило њој.

7.2. САРАДЊА СУБЈЕКТА КОЈИ УЧЕСТВУЈУ У ЗАШТИТИ СВЕДОКА

Као учесници који највише доприносе борби против криминалитета уопште, наводе се најчешће полиција, тужиоци и судије. Њихова улога је од кључног значаја, јер они покрећу, воде и окончавају поступак у коме постоји потреба заштите сведока.

Да ли ће учесници кривичног поступка, адекватно реаговати у циљу пружања неопходне заштите, то зависи од бројних субјективних и објективних фактора, а највише од става друштва и ових појединаца о сведоцима и потреби да се они заштите, па је потребно константно радити на подизању свести и проширивању знања из ове области и државних органа и грађана. Полиција, међу првима предузима бројне превентивне и репресивне мере, како би се кривична дела спречила или открила. У том процесу, како би се иницирало покретање кривичног поступка, битну улогу имају жртве и сведоци, јер полиција од њих прикупља податке који опредељују даљи ток поступања. Без њихове помоћу, предистражни поступак би тешко могао да испуни своју сврху.⁸³ Полицијски службеници морају да буду, адекватно обавештени и оспособљени, путем едукације за приступ и рад са сваким лицем које им се обрати, а нарочито са сведоцима жртвама и онима који су посебно осетљиви. Полиција најчешће прва долази у контакт са лицима која испуњавају услове за статус посебно осетљивих сведока, па је битно да полицијски службеници то препознају и та лица правилно информишу.

Едукација полиције, судија и тужилаца је и даље на незавидном нивоу, јер полицијски службеници често немају довољно знања ни искуства, нити се улажу средства за додатне едукације. Ипак, истиче се да је едукација полиције боља у односу на едукацију тужиоца и судија.⁸⁴ Да би наведена службена лица боље обављала свој посао, потребно је улагање финансијских средстава, као и спровођење обуке у циљу стручног усавршавања. Едукације омогућавају прилагођавање међународним стандардима, а такође унапређују и заштиту сведока и жртава кривичних дела, па се кроз адекватан рад и едукације полиције, постиже двострука ефикасност и успех и на пољу откривања кривичних дела и починиоца, кроз давање адекватног исказа сведока и на пољу заштите и охрабрења сведока.

---

⁸³ М. Линдгрен, В. Николић - Ристановић, Жртве криминалитета: међународни контекст и ситуација у Србији, Београд, 2011, Мисија ОЕБС-а у Србији, стр. 99.

⁸⁴ В. Николић-Ристановић, Поддршка жртвама и спречавање секундарне виктимизације: савремена законска решења и пракса, Београд, 2003, Темида бр.1., стр. 5.

Сви актери поступка морају да имају осетљив приступ сведоцима и жртвама, посебно када ступају у непосредан контакт са сведоцима, путем разговора. Усаврашавање је могуће на бројним научним пољима као што су психологија, виктимологија, криминологија и криминалистика. Само оваква свеобухватна едукација може да оспособи службена лица да у кривичном поступку поступају хумано и да заштите жртве и њихова права.

Поред сарадње органа наше земље, невладиних организација и др, предвиђена је и неопходна и сарадња на међународном плану. То се најчешће регулише путем регионалних или билатералних споразума између две земље, и ови акти најчешће захтевају ратификацију. Заштита може бити регулисана кроз одредбе о сарадњи приликом заштите сведока или се заштита може односити на неки од облика криминалитета попут организованог криминала, тероризма. Овим споразумима регулисан је цео процес нпр. пребацивања сведока из једне земље у другу и преношење одговорности и старање о безбедности сведока са једне земље на другу. Сваки даљи контакт и информације о сведоку и поступку, размењују се искључиво преко овлашћених органа на споразумом предвиђен начин, уз гарантовање једнаког поступања према сведоку у обе земље. Овакав начин комуникације, омогућава потпуну безбедност и заштиту сведока.

Постоје још и разна тела која пружају подршку и помоћ међународној сарадњи нпр. јавних тужилаштва, али могу бити корисне и за развијање међународне сарадње приликом заштите сведока. Једна од таквих је и Међународно удружење тужилаца која се поред залагања за непристрасност, независност тужилаштва, тужилачке етике, поред залагања за владавину права, за сарадњу приликом откривања и заустављања организованог криминала, тероризма, трговине људима широм света, залаже и заштиту сведока, нарочито када се ради о сведоцима овако тешких кривичних дела.

VIII ЗАКЉУЧАК

Неопходност и важност исказа сведока као доказног средства и поред свих осталих доказних средстава, и поред научно-техничког прогреса и различитих начина откривања истине, и даље је на првом месту. Жива реч, вероватно никада не може бити замењена, адекватнија и релевантније цењен доказ од било ког другог. Као недостатак, истиче се несигурност овог доказног средства, где се долази до две кључне и значајне чињенице: прва је та да је сведок и његов исказ неопходан при доказивању, а друга да је

несигуран. Да би се направио баланс и да би се сведок максимално искористио приликом доказивања истине, законодавства су имајући у виду његов значај, почела да му обезбеђују већа права и већу заштиту. Кроз већу заштиту и кроз популаризацију заштите сведока, грађани ће бити охрабрени да пријављују учиниоце кривичних дела и да растерећено и одлучно сведоче, уз сигурност да ће то довести до судског епилога и да ће на улицама бити мање криминалаца. Уз адекватну стручну помоћ и рад органа и институција, код сведока се ствара осећај одважности и јача се његова и психичка и физичка спремност, стичу утисак да раде нешто велико и важно и спремани су да дају свој максимум и пруже квалитетан исказ.

Кроз рад смо имали прилику да видимо колики је значај сведочења сведока у кривичном поступку и да је значај улоге сведока у константном порасту. Од пуког доказног средства, полако је обим права и заштите постајао све већи, додуше на обострану корист: - и државних органа и сведока. Стиче се утисак да су и ти мининуми предвиђене заштите, предвиђени и прописани зарад лакшег рада држаних органа и лакшег доказивања чињеница важних за поступак, а да је старање о заштити сведока стављено у други план.

Заштита сведока представља и заштиту целокупног друштва. Кроз заштиту појединца, ствара се слика и о функционисању целокупног система заштите. Сведоку као очевицу или жртви најтежих кривичних дела, потребно је поверење у систем ове државе, почев од јављања полицији, са којом се најчешће прво среће. Зато је потребно поверење грађана у полицију и њене службенике и остваривање добре комуникације између њих. Врло често стиче се утисак недовољне заинтересованости полиције, па им се грађани радије и не обраћају. Поред комуникације са грађанима, полиција мора имати комуникацију и са медијима и мора бити отворена и у раду са њима. Зарад потпуне комуникације и поверења, полиција је дужна да извештава и информише о својим активностима, с тим што и тада мора постојати баланс између информација које јесу и нису за јавност, па мора и штитити приватност лица и информација у мери којој је то потребно. Полицији се управо све ове ствари врло често и међу се, уз константну замерку неадекватној обучености и едукацији за рад са заштићеним и осетљивим сведоцима и пружању заштите.

Уз полицију, у нашој земљи је јако мала информисаност, а слободно се може рећи и заинтересованост и јавних тужилаштва и судова за ову област. Едукације које се

повремено посећују, нису довољне да би се постигла потпуна сврха заштите. Често на оваквим скуповима, није ни обавезно присуство, па се судије и тужиоци радије одлучују да их ипак не посете. Низак ниво едукације о заштити сведока предвиђен је и приликом редовног школовање, нпр., на правним факултетима, полицијским академијама, па се едукацијама од свега пар дана, тешко може постићи сврха.

На унапређењу ове области, потребан је синхронизован рад свих органа и законодавца. Држава мора инвестирати у средства за рад и у обуку својих кадрова, уз праћење развоја науке и технике и свих средстава која јој стоје на располагању и олакшавају рад. Зарад, бољег разумевања и унапређења знања, сматрам да би било пожељно и значајно, да се укаже и на добре, али и на лоше примере одлука судова у Републици Србији. Критика може бити позитивна и негативна, али у сваком случају може довести до бољег рада целокупног система. Кроз овакав рад и указивање, била би и већа одговорност судова за доношење правилне одлуке, а поверење грађана у правосудне органе било би веће. Уз све ово, потребно је и да се кривично законодавство мења и прати сваку новонасталу ситуацију са појавом нових облика кривичних дела. Казнена политика у Републици Србији, често није најправичнија и најадекватнија, па је као таква и честа тема критика и осуда, чиме се указује на нужност измена постојећих и доношења нових законских прописа. Што буде обезбеђена већа заштита сведоцима, тиме ће и доказни кредибилитет њиховог сведочења бити већи и веродостојнији.

Помак је уочен, чини се доношењем Закона о програму заштите учесника у кривичном поступку. Кроз овај закон детаљније је уређен Програм заштите, па иако је релативно новијег датума, кроз детаљну анализу и правилну примену његових одредби, могао би да буде увод у реформе једог успешног правосудног система. Променом свега напред наведеног и довољним ангажовањем, мотивацијом, учењем и спремношћу државних институција на примену, поштовање и прилагођавање променама, може доћи до једног организованог правног система, где држава и институције остварују већу ефикасност и имају више успеха у своме раду, бољу комуникацију са сведоцима и другим грађанима, а сведоци заслужену и потребну заштиту, веће поверење и помоћ у институције и законе ове земље, што ће сигурно резултирати, потпуним и правилним исказима и лакшем доказивању кривичних дела.

IX ПРИЛОГ

9.1. ОБРАЗАЦ ЗА ЗАХТЕВ ЗА ОДРЕЂИВАЊЕ СТАТУСА ЗАШТИЋЕНОГ СВЕДОКА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

КТИ бр _____

Датум _____

у _____

СТРОГО ПОВЕРЉИВО

Вишем суду у _____

- Судији за претходни поступак

На основу члана 103 Законика о кривичном поступку („Сл. гласник РС“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019 и 27/2021 – одлука УС) стављам

ЗАХТЕВ ЗА ОДРЕЂИВАЊЕ СТАТУСА ЗАШТИЋЕНОГ СВЕДОКА

према:

_____ од оца _____ и мајке _____, рођеном _____ године у _____ ЛМБГ _____ са пребивалиштем у _____ улица _____,

који треба да се испита у својству сведока у поступку који води јавни тужилац против осумњичених _____ због извршења кривичних дела _____ из чл. _____ Кривичног законика.

Разлози

Пред јавним тужиоцем _____ јавног тужилаштва у _____ води се истрага по наредби о спровођењу истраге КТИ бр. _____ од дана _____ против осумњичених _____ због извршења кривичних дела _____ из чл. _____ КЗ.

Приликом испитивања пред замеником _____ јавног тужиоца, сведок је изјавио да је дан пред испитивање примио претећу СМС поруку са непознатог броја у којој стоји да ће он и његов син бити мртви, уколико буде сведочио у истрази.

Након овога, заменик тужиоца за организовани криминал узео је мобилни телефон од сведока и, након прибављене наредбе од стране _____ суда у _____ КИ бр. _____ од дана _____ извршио претресање опреме на којој се чувају електронски записи – мобилног телефона на коме се налази претећа СМС порука, све у смислу одредбе чл. 152. ст. 3 ЗКП, о чему је састављен записник о претресању који се доставља у прилогу овог захтева.

ПРИЛОГ: Записник о претресању

Сведоку _____ (име и презиме) познате су околности везане за функционисање ове групе које би могле значајно да допринесу расветљавању незаконитих делатности групе, па његово сведочење сматрамо веома значајним за коначан исход овог кривичног поступка.

Имајући у виду незаконите делатности којом се ова група бавила, и околност да је у групи било и лица задужених за физичку ликвидацију свакога ко би на било који начин могао да угрози функционисање ове групе, мишљења смо да се ове претње морају схватити веома озбиљно и да је неопходно да суд и тужилаштво предузму све законом предвиђене мере којима би се могао заштитити сведок _____.

Из наведених разлога, стављамо захтев судији за претходни поступак да се сведоку _____ (име и презиме) одреди статус заштићеног сведока и према њему предузме мера прикривања изгледа сведока предвиђена чланом 108. ст. 2 ЗКП.

У _____ дана _____ године

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

(НАПОМЕНА: Након потврђивања оптужнице овај предлог подноси се председнику већа пред којим се води кривични поступак – члан 108. став 1 ЗКП)

9.2. ПРИМЕР РЕШЕЊА О ОДРЕЂИВАЊУ СТАТУСА ПОСЕБНО ОСЕТЉИВОГ СВЕДОКА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ у _____

КТИ. бр. _____

_____ (датум)

_____ (место)

_____ (адреса)

_____ / _____

Јавни тужилац у поступку против осумњиченог _____ (име и презиме), од оца _____ (име и презиме) и мајке _____ (име и презиме) рођеног _____ године у _____, држављанину _____, са пребивалиштем у _____, у улици _____, ЈМБГ _____, _____ (брачни статус), због кривичног дела из члана _____ став _____ Кривичног законика, који се води на основу наредбе о спровођењу истраге у предмету КТИ. бр. _____, на основу члана 103 Закона о кривичном поступку, дана _____ године, донео је

РЕШЕЊЕ

ОДРЕЂУЈЕ СЕ статус посебно осетљивог сведока оштећеној _____ (име и презиме) од оца _____ (име и презиме), рођеној _____ године, ЈМБГ _____ са пребивалиштем у _____ (место), ул. _____, бр. _____.

Разлози

Дана _____ године _____ јавни тужилац донео је наредбу о спровођењу истраге КТИ. бр. _____ против осумњиченог _____ (име и презиме) из _____, због сумње да је на штету _____ (име и презиме) извршио кривично дело _____ из члана _____ став _____ КЗ.

У току истраге, која се води против осумњиченог _____ (име и презиме), неопходно је испитати у својству сведока и _____ (име и презиме) која је, иначе, ванбрачна супруга осумњиченог. Имајући у виду наведенос војство оштећене, односно

да је бивша ванбрачна супруга осумњиченог, као и имајући у виду врсту и тежину кривичног дела за које се _____ (име и презиме) сумњичи, као и имајући у виду начин извршења кривичног дела, те дужи временски период у коме су предузимане радње извршења, сматрам да је оштећена _____ (име и презиме) као сведок посебно осетљива и да је стога неопходно да јој се, у смислу чл. 103 ЗКП, одреди статус посебно осетљивог сведока, како би у смислу чл. 104. ЗКП могла бити саслушана без присуства осумњиченог, а по потреби уз помоћ психолога или социјалног радника.

ПОРУКА О ПРАВНОГ ЛЕКУ:

Против овог решења није дозвољена жалба.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ

1. Атанасов Саша, Оташевић Божидар, Сведочење старих лица у поступку доказивања кривичних дела, У Зборник радова Правног факултета у Нишу бр. 87, година LIX, 2020, Ниш, 2020.
2. Бркић Снежана, Кривичнопроцесна реформа у Србији 2009. године и установа заштите сведока. Зборник радова Правног факултета, Нови Сад 2009, вол. 43, бр.2.
3. Бркић Снежана, Посебно осетљиви сведоци, У Зборник радова Правног факултета, Нови Сад, 2014, вол. 48, бр. 2.
4. Бркић Снежана, Заштита сведока у законодавству Србије и перспективе развоја, У Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, Нови Сад, 2014, XXXIX, 1/205.
5. Бурић Зоран, Нови положај жртве у казненем поступку – у поводу обавезе транспонирања одредаба Директиве 2012/29 ЕУ у хрватски казненоправни систем, Хрватски љетопис за казнено право и праксу, Загреб, 2015, вол. 22, број 2/2015.
6. Burnsajd Stiven, Смјернице о мерама заштите сведока у међународном праву и праву Републике Србије, (експерт WINPRO III), Октобар 2018.
7. Dandurand Yvon and Farr Kristin, A Rewiev of Selected Witness Protection Programs, Canada, 2010.
8. Глушчић Стјепан и др., Процесне мере заштите сведока - Приручник за припаднике полиције и правосуђа, Београд, 2007.
9. Грубач Момчило, Кривично процесно право, Београд 2011.
10. Јакшић Александар, Европска конвенција о људским правима – коментар, Центар за публикације Правног факултета у Београду, Београд, 2006.
11. Кнежевић Саша, Кривично процесно право: општи део, Правни факултет, Центар за публикације, Ниш, 2015.
12. Leong Angela Veng Mei, The Description of International Organised Crime: An Analysis of legal and Non-legal Streategies, Ashagate, England, 2007.
13. Линдгрен Магнус, Николић Ристановић Весна, Жртве криминалитета: међународни контекст и ситуација у Србији, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2011.
14. Лазаров Зорана, Заштита сведока у кривичном поступку – докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2018.
15. Љубановић Владимир, Краљ Тихомир и Глушчић Стјепан, Доказне радње: Новине при утврђивању чињеница у претходном поступку, Хрватски љетопис за казнено право и праксу, Загреб, 2008, вол. 15, бр. 2.
16. Марковић М.Саша, Улога полиције у откривању и доказивању насиља у породици – докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2015.
17. Николић Ристановић Весна, Подршка жртвама и спречавање секундарне виктимизације: савремена законска решења и пракса, Београд, 2003, Темида бр.1
18. Петрић Бранко, Коментар Закона о кривичном поступку – друго измењено и допуњено издање I књига, Службени лист Београд, 1986.
19. Purpura P. Philip, Criminal justice: an introduction, Butterworth-Heinemann, Newtown, 1997.
20. Павишић Берислав, Insolera, G. Giostra, Законик о кривичном поступку Италије: Talijanski kazneni postupak, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Biblioteka zavoda za kaznene znanosti Мошћенице, Rijeka, 2002.
21. Павловић Марко, Правна историја света, Крагујевац, 2009.

22. Пајић Денис, Заштита осјетљивих свједока у кривичном поступку, Анали Правног факултета Универзитета у Зеници, Зеница, 2011.
23. Приморац Дамир и Шарић Семир, Свједок под имунитетом (Свједок покајник) у кривичном законодавству Босне и Херцеговине, Зборник радова Правног факултета у Сплиту, год. 50, 3/2013.
24. Шкулић Милан, Кривично процесно право – општи део, треће измењено и допуњено издање, Службени гласник, Београд 2007.
25. Шкулић Милан, Коментар Законика о кривичном поступку, 2011.
26. Шкулић Милан и Бугарски Татјана, Кривично процесно право, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2015.
27. Tjaden Patricia, Thoennes Nancy, Extent, Nature and Consequences of Intimate Partner Violence, Research Report, Findings From the National Violence Against Women Survey, U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice. NCJ, 2000.
28. Tokson Matthew, Virtual Confrontation: Is Videoconference Testimony by an Unavailable Witness Constitutional, The University of Chicago Law Review, 74:1581, Chicago, 2007.
29. Васиљевић Тихомир и Грубач Момчило, Коментар Закона о кривичном поступку – дванаесто измењено и допуњено издање, Службени гласник, Београд, 2011
30. Вулевић Олгица, Институт заштићеног сведока и његово функционисање у законодавству Републике Србије - научни рад, Министарство унутрашњих послова Републике Србије 2018.

ПОПИС ОСТАЛЕ ИСТРАЖИВАЧКЕ ГРАЂЕ

1. Criminal Procedure Code of the Russian Federation, на: <http://legislationline.org/download/action/download/id/1698/file/3a4a5e98a67c25d4fe5eb5170513.htm/previ ew>., датум приступа 20. 10. 2021.
2. Criminal Justice Act 2003.
3. Кривични законик („Сл. гласник РС“, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019)
4. Правилник о накнади трошкова у судским поступцима („Сл. гласник РС“, бр. 9/2016, 62/2016 и 13/2020)
5. Recommendation Rec. (2005)9 of the Committee of Ministers to member states on the protection of witnesses and collaborators of justice (Adopted by the Committee of Ministers on 20 April 2005 at the 924th meeting of the Ministers' Deputies)
6. Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019 и 27/2021 – одлука УС)
7. Законик о кривичном поступку Републике Црне Горе („Сл. лист ЦГ“, бр. 57/2009, 49/2010, 47/2014 – одлука УС, 2/2015 – одлука УС, 35/2015, 58/2015 – др. Закон, 28/2018 – одлука УС и 116/2020 – одлука УС)
8. Закон о Програму заштите учесника у кривичном поступку („Сл. гласник РС“, бр. 85/2005)
9. Закон о полицији („Сл. гласник РС“, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)
10. Закон о казненом поступку Републике Хрватске, „Народне новине“ бр. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 145/12, 56/13, 145/13, 153/14 и 70/17

11. Закон о заштити сведока Републике Хрватске („Народне новине“, бр. 163/03, 18/11, 73/17).
12. Закон о потврђивању конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и допунских протокола („Службени лист СРЈ“ Међународни уговори, бр. 6/2001)
13. Закон о ратификацији конвенције о заштити људских права и и основних слобода, измењене у складу са протоколом број 11 („Сл.лист СЦГ – Међународни уговори“, бр. 9/2003, 5/2005 и 7/2005 – испр. И „Сл. гласник РС Међународни уговори“, бр. 12/2010 и 10/2015)

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ

31. <https://www.bg.vi.sud.rs/vest/3016/otvorena-prostorija-namenjena-za-ispitivanje-svedoka-bez-njihovog-fizickog-prisustva-u-sudnici-putem-tzv-video-link-veze.php>, датум приступа: 10.04.2021. године.
32. <https://www.danas.rs/dijalog/licni-stavovi/kako-zastititi-zrtve-u-krivicnom-postupku/>, датум приступа: 08.10.2021. година

САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ

Сведоци су процесни субјекти, а њихов исказ једно од најзначајнијих доказних средстава у кривичном поступку. Према Закону о кривичном поступку чланом 91. сведоком се има сматрати лице за које је вероватно да ће дати обавештења о кривичном делу, учиниоцу или другим чињеницама које се утврђују у поступку. Значај сведока је вишеструк и често се дешава да су заправо они једини извор информација и непосредни очевици кривичног дела, па се једино њиховим сведочењем могу доказати релевантне чињенице, важне за кривични поступак. Што се тиче појма сведочења, оно се састоји у узимању исказа од сведока који пружају информације о кривичном делу и учиниоцу, али и о другим чињеницама које је потребно утврдити у кривичном поступку. Због изузетног значаја сведочења, сведоцима је потребна заштита, потребна им је сигурност, гаранција државних органа да услед давања изјаве и сведочења о кривичном делу и учиниоцу неће сносити последице ни они, ни њихова блиска лица. Предмет овог рада је да првенствено објасни појам сведока и сведочења, како у нашем праву тако и у праву других земаља, да разјасни права и обавезе сведока, да обради разне облике заштите сведока кроз кривични поступак, али и ван њега и представи видове помоћи и подршке предвиђене за сведоке.

Циљ овог рада јесте продубљено изучавање теоријских поставки и легислативе о заштити сведока у кривичном поступку, али и скретање пажње на неопходност заштите сведока који сведоче о најразличитијим, али и најтежим кривичним делима, обзиром да давањем исказа излажу себе опасности од евентуалне реакције починиоца дела и њему блиских лица. Циљ је и указивање на проблем јако мале едукације полиције, тужилаштва и судова у раду са сведоцима и заштићеним сведоцима и на указивање проблема јако лоше техничке опремљености и мањка посебних просторија, којима би се на адекватан начин заштитила личност сведока, што додатно отежава посао овим органима. Указивањем на проблеме приликом заштите сведока, у раду је скренута пажња и на потребу унапређења и кориговања како законских прописа у овој области, тако и на едукацију и рад са државним органима, зарад бољег разумевања овог института.

Значај овог рада произилази из детаљне анализе сведока, његових права и обавеза и његове заштите приликом сведочења у кривичном поступку. Како сведоци када се нађу у овој за њих незгодној и до тада непознатој ситуацији, где када као очевици кривичног дела, бивају позвани на суд, не знају која су њихова права и обавезе, кроз овај рад је указано на права и дужности сведока и на све видове заштите и процесне и ванпроцесне

која се гарантује сведоку. Посебно је објашњено који органи су задужени за помоћ сведоцима и коме се могу обратити у случају да им треба разговор, савет, склониште и било који вид емоционалне и психолошке помоћи.

Кључне речи: заштита сведока, помоћ и подршка, улога полиције, кривични поступак, правила о испитивању

SUMMARY AND KEY WORDS

"Witness protection in criminal proceedings"

Witnesses are procedural subjects, and their testimony is one of the most important means of evidence in criminal proceedings. According to Article 91 of the Code of Criminal Procedure, a witness is a person who is likely to give information about a criminal offense, perpetrator or other facts established in the procedure. The significance of witnesses is multiple and it often happens that in fact they are the only source of information and direct eyewitnesses of the crime, so only their testimony can prove the relevant facts, important for the criminal proceedings. As for the notion of testimony, it consists in taking testimony from witnesses who provide information about the crime and the perpetrator, but also about other facts that need to be established in criminal proceedings. Due to the exceptional importance of testifying, witnesses need protection, they need security, a guarantee from state bodies that neither they nor their close persons will suffer the consequences of giving a statement and testifying about the crime and the perpetrator. The subject of this paper is to primarily explain the concept of witnesses and testimony, both in our law and in the law of other countries, to clarify the rights and obligations of witnesses, to address various forms of witness protection through criminal proceedings, but also outside and present forms of assistance and support provided for witnesses.

The aim of this paper is an in-depth study of theoretical assumptions and legislation on witness protection in criminal proceedings, but also to draw attention to the need to protect witnesses who testify to various but also the most serious crimes, given that by exposing themselves close faces. The aim is to point out the problem of very little education of the police, prosecution and courts in working with witnesses and protected witnesses and to point out the problem of very poor technical equipment and lack of special rooms, which would adequately protect the identity of witnesses, which further complicates the work of these bodies. By pointing out the problems during witness protection, the paper also drew attention to the need to improve and correct both legal regulations in this area, as well as education and work with state bodies, for the sake of a better understanding of this institute.

The significance of this paper stems from a detailed analysis of the witness, his rights and obligations and his protection during testimony in criminal proceedings. As witnesses, when they find themselves in this awkward and hitherto unknown situation, where when they are called to court as eyewitnesses of a criminal act, do not know what their rights and

obligations are, this paper points out the rights and duties of witnesses and all types of protection, both procedural and non-procedural, which is guaranteed to the witness. It is specifically explained which bodies are in charge of helping witnesses and who they can turn to in case they need a conversation, advice, shelter and any kind of emotional and psychological help.

Key words: witness protection, assistance and support, the role of the police, criminal procedure, interrogation rules

БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА

Милица Годоровић рођена је 7. фебруара 1994. године у Нишу. Завршила је основну школу "Учитељ Таса" у Нишу и средњу школу "Правно-пословна школа Ниш" у Нишу, смер правни техничарса одличним успехом. Правни факултет Универзитета у Нишу завршила је јуна 2019. године са просечном оценом 8,23. Исте године уписала је мастер студије на Правном факултету Универзитета у Нишу, општи смер и определила се за ужу кривичноправну научну област. Почев од септембра 2019. године кандидаткиња обавља свој приправнички стаж за полагање правосудног испита у канцеларији јавног извршитеља прво Александра Такића, а након тога Миљана Трајковића. Од јуна 2020.године, на стажу је у Државном правобранилашву – Одељењу у Нишу. Од страних језика говори енглески и служи се шпанским језиком .

**ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ
ШТАМПАНОГ И ЕЛЕКТРОНСКОГ ОБЛИКА МАСТЕР РАДА**

Име и презиме аутора мастер рада: Милица Тодоровић

Наслов мастер рада: „Заштита сведока у кривичном поступку”

Ментор: Доцент др Иван Илић

Изјављујем да је електронски облик мастер рада у pdf формату истоветан штампаном облику, који сам предао/ла Правном факултету Универзитета у Нишу.

У Нишу, 01.12.2021.године

Потпис аутора

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ И ОДОБРАВАЊУ ОБЈАВЉИВАЊА МАСТЕР РАДА

Изјављујем да је мастер рад, под насловом „Заштита сведока у кривичном поступку”

пријављен и одбрањен на Правном факултету Универзитета у Нишу:

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да овај мастер рад у целини, нити у деловима, нисам пријављивао/ла на другим факултетима, нити универзитетима;
- да нисам повредио/ла ауторска права, нити злоупотребио/ла интелектуалну својину других лица.

Дозвољавам да се овај мастер рад чува у библиотеци и објави на сајту Правног факултета Универзитета у Нишу, са подацима о датуму одбране и комисији пред којом је рад брањен.

Аутор мастер рада: Милица Тодоровић

У Нишу, 01.12.2021.године

Потпис аутора
